

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Možnosti využití integrované psychoterapie
v sociální práci se skupinou mládeže ohroženou
sociálním vyloučením**

Bc. Miriam Hurtová

Obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii, kombinovaná forma studia

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Noemi Komrsková

Praha 2013

Prague college of psychosocial studies

**Application of Integrated Psychotherapy
in Social Case Work with Youth at the Risk
of Ostracism**

Bc. Miriam Hurtová

Field of study: social work, with a focus on communication and
applied psychotherapy, the combined form of studies

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Noemi Komrsková

Prague 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou práci vypracovala samostatně a cituji v ní veškeré použité prameny.

Ve Vsetíně, 27. 7. 2013

Bc. Miriam Hurtová

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Noemi Komrskové, za cenné rady, připomínky a metodické vedení.

Anotace

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké jsou možnosti integrované psychoterapie v sociální práci s mládeží ve věku 15-26 let, která je reálně ohrožena sociálním vyloučením. Teoretická část je především krátkým představením základních pojmů, které se váží k tématu. Ale také průřezem do historie sociální práce a integrované psychoterapie, která je zde představena rovněž ve svých hlavních důzrazech a metodách. Pro lepší kontextualizaci je teoretická část doplněna o vlastní dosavadní práci autora.

V empirické části jsou uvedeny tři případové studie „typických“ klientů vybraných podle předem definovaného klíče, kteří představují cílovou skupinu, na niž se tato práce zaměřuje. Tyto kazuistiky jsou výchozím bodem pro samotný výzkum. V něm jde tedy o to zjistit, zda a čím jsou kazuistiky podobné a odpovědět na otázku, která se ptá na možnosti aplikace integrované psychoterapie v sociální práci s danou skupinou mládeže.

Klíčová slova

Mládež, sociální vyloučení, práce se skupinou, integrovaná psychoterapie

Abstract

The aim of the Thesis is to figure out potential ways and means of integrated psychotherapy applied within the scope of case work with young people aged 15 – 26, who are at a real risk of being exposed to ostracism. The theoretical part of the Thesis is primarily a summary of the basic terms of Art connected to the subject of study. Further, the Thesis disserts on the historical development of social work and integrated psychotherapy. The main accents and trends of the latter, and its methods and techniques, are dealt with in detail.

The empirical part of the Thesis involves three case studies on clients who are “typical“ representatives of the target group, i.e. the social group in question. They have been selected according to predefined criteria. The case study is the fundamental source and starting point of the research. Its objectives are to find out, whether these case studies show any substantial signs of similarities or parallelism, and if so, what are they and how to use them in relation to the application of integrated psychotherapy in social work with the objective group of young people.

Key words

Youth, ostracism, work with a group, integrated psychotherapy

OBSAH

ÚVOD	9
1 VYMEZENÍ HLAVNÍCH POJMŮ.....	11
1.1 Mládež.....	11
1.2 Norma, normalita	13
1.3 Společensky nepřijatelné chování mládeže.....	15
1.4 Sociální selhávání.....	18
1.5 Sociální vyloučení.....	19
2 VÝVOJ SOCIÁLNÍ PRÁCE JAKO PRAKTICKÉ ČINNOSTI	21
2.1 Krátký exkurz do historie.....	21
2.2 Současné pojetí sociální práce	22
2.3 Poskytované sociální služby	25
2.4 Sociální práce s rizikovou mládeží	27
3 INTEGROVANÁ PSYCHOTERAPIE	30
3.1 Krátký obecný exkurz do psychoterapie	30
3.2 Vznik a vývoj integrované psychoterapie	33
3.3 Od jedince k systému	35
3.4 Hlavní principy práce	36
3.4.1 Sociální směna	36
3.4.2 Skupinové schéma	37
3.5 Metody práce.....	39
3.5.1 Dotazníky, životní křivka a skupinové schéma	39
3.5.2 Síla a dynamika skupiny	41
3.5.3 Expresivní metody	41

4	UKÁZKA DOSAVADNÍ PRÁCE S KLIENTY	43
4.1	Aktivita č. 1: program „K2-zdolej svou horu“	43
4.2	Aktivita č. 2: simulační hry a víkendové pobyty	44
4.3	Porovnání aktivit, metody práce	45
5	VÝZKUM.....	48
5.1	Cíl výzkumu a vydefinování výzkumné otázky.....	48
5.2	Metodologie výzkumu	49
5.3	Cílová skupina participantů.....	50
5.4	Kazuistiky	52
5.4.1	Klient č. 1.....	53
5.4.2	Klient č. 2.....	56
5.4.3	Klient č. 3.....	59
5.4.4	Vyhodnocení dosavadní možnosti pomoci klientům.....	62
5.5	Analýza dat.....	63
5.6	Diskuze.....	68
	ZÁVĚR	70
	Použitá literatura a prameny	72
	Seznam příloh	76

ÚVOD

Motto: „*Když si přeješ vstoupit do světa těch, kteří jsou zlomeni, nebo uzavřeni do sebe, je důležité se naučit jejich jazyk. Naučit se jazyk, to není Francouzsky, Španělsky, nebo Německy. Je to učení rozumět tomu, co lidé opravdu říkají nonverbálně, stejně tak, jako verbálně. Verbální vnější jazyk je začátek a je absolutně důležitý, ale je třeba jít hlouběji a objevovat, co to znamená naslouchat: naslouchat hluboce druhému, plakat s ním ze srdce, sledovat jeho bolest i smutek, chápat, o co vlastně stojí, co žádá a vydržet vše, co se uvolní z jeho ran: násilí, zlost, nebo depresi, egoismus a neomezené zlozvyky, touhu ovládat a neschopnost to opustit, takové lidi přijímat s účastí, bez odsuzování a podmiňování.*“¹ (Jean Vanier)

Pro diplomovou práci jsem si vybrala téma, které je velmi blízké mé vlastní praxi, a kterým se zabývám, doposud spíše teoreticky a na rovině úvah, někdy též prostřednictvím jednorázových aktivit a programů. Více než čtrnáct let se pohybuji v sociální práci s mladistvými a mladými dospělými, převážně ve věku 15-26 let věku, z nichž někteří mají problémy vztahové, v rodině, ve škole, jiní jsou drogově závislí a někteří se dostávají do konfliktu se zákonem. Většina z nich je také ohrožena sociální exkluzí. Jelikož poskytujeme službu sociální prevence, která je ze zákona definovaná jako služba Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, pohybujeme se tedy v rozmezí *Zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách*. Ten ukládá mimo jiné poskytovat našim klientům základní sociální poradenství a sociálně terapeutické činnosti.

Tato diplomová práce vznikla na základě přemýšlení o způsobech, jak by se dalo s mladými lidmi ještě účinněji pracovat, a zda a jak je možné aplikovat psychoterapeutické postupy do sociální práce a uvést je do praxe tak, aby byly přínosem pro práci s uvedenou skupinou.

Nejprve se dotknu obecných pojmů, jakými jsou mládež, norma, normalita, rizikové chování, sociální selhávání a sociální vyloučení. V další kapitole vidím jako důležité, vymezit rámec sociální pomoci, ve kterém by se mohla aplikovat integrovaná

¹ VANIER, 1988, s. 80.

psychoterapie. Proto se věnuji krátkému zamyšlení nad vývojem sociální práce obecně s větším důrazem na sociální práci s mládeží. Dále poskytnu samostatnou kapitolu integrované psychoterapii, kde popíšu vznik, vývoj, principy a metody práce. Pro lepší pochopení a kontextualizaci problému, kterým je možnost uvedení integrované psychoterapie do sociální práce, jako praktické činnosti, se v další kapitole budu věnovat popisu dosavadní vlastní praxe, které mne přivedla na myšlenku aplikovat psychoterapii do této oblasti.

Výzkumná část je věnována kvalitativnímu výzkumu, kde se na vybraném vzorku participantů a jejich kazuistik pokusím zkoumat společné rysy dané skupiny a odpovědět si na otázku, jaké jsou možnosti využití integrované psychoterapie v sociální práci s cílovou skupinou.

1 VYMEZENÍ HLAVNÍCH POJMŮ

V úvodní kapitole je třeba se zabývat alespoň krátce základními pojmy, se kterými se v této diplomové práci bude pracovat a které se vztahují především k širší charakteristice vybrané cílové skupiny. Tyto pojmy tedy jsou: mládež, norma, normalita, rizikové chování, sociální selhávání a sociální vyloučení. Všechny jsou často užívány nejen v odborné literatuře, ale stále častěji také v literatuře populárně naučné, přičemž se slovními spojeními rizikové chování, sociální selhávání a sociální integrace se v posledních letech lze potkávat i ve všech veřejných strategických dokumentech a jsou skloňovány na úrovni vlády, krajů i měst, a objevují se rovněž v médiích a veřejném prostoru.

1.1 Mládež

Mládež je pojem, který se vyskytuje ve všech společenských vědách, zabývá se jím antropologie, sociologie, předně sociologie mládeže, psychologie, pedagogika, aj. Vymezení tohoto pojmu jako **sociální skupiny** lze vysledovat teprve někdy na začátku 19. století, jelikož až do této doby netvořila mládež žádnou oddělenou a zvláštní vyhraněnou skupinu. V tradičním uspořádání rodiny se považoval jedinec za dítě do té doby, dokud byl pod střechou rodičů. Za dospělost byl považován čas, kdy mladý člověk začal pracovat, založil rodinu a oddělil se tak od své původní rodiny. V mnoha kulturách přírodních národů přetrvává ještě dnes ostrá hranice mezi dětstvím a dospělostí a často je dívka či chlapec považován za dospělého a přiřazen do „kruhu dospělých“ v momentě, kdy projde předem daným rituálem či iniciačním obřadem, což je v mnoha případech již kolem dvanáctého roku života.

Postavení mladých lidí se v novodobé společnosti, jak ji známe dnes, začalo měnit jednak s příchodem lidí do měst a rozpadem širší rodiny, jednak následkem prodloužení školní docházky a přípravy na zaměstnání. To se samozřejmě dotýkalo nejprve vyšších společenských vrstev, ale později, jak se společnost demokratizovala, začala se utvářet jakási samostatná sociální skupina, kterou bychom mohli nazvat mládeží. V novodobých společnostech, především pak těch industriálních, ke kterým se

řadí i naše, je vymezení a získání statusu dospělého velmi nejasné, proto se spíše zdá, že dospělost se jaksi postupně „vynořuje“ z dětství a má více přechodových fází.

Jednoznačně **věkově definovat mládež** tedy není jednoduché. Přestože je toto slovo velmi často užívaným pojmem, spodní i horní hranice věku se v průběhu let, a též z hlediska různých úhlů pohledů mění. Je to i z důvodu, že mládež není homogenní skupina, což velmi výstižně ukazuje definice mládeže dle Velkého sociologického slovníku: *„Termín mládež označuje buď nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii vymezenou specifickými biologickými, psychickými a sociálními znaky. Příslušníky mládeže spojuje to, že se nalézají ve stejném životním cyklu nazývaném mládí a že jsou stejnou generací. Věkově i sociálně jde o mezivrstvu mezi dětmi a dospělými.² Spodní hranice ve většině případů koreluje mezi patnáctým a osmnáctým rokem života, podle toho, pro jaké účely je tento termín využíván. V horní hranici věku jsou také časté nejasnosti a je obtížné ji vymezit především proto, že dnešní společenské klima je ovlivněno kultem mládí, do kterého spadá i dlouhá příprava na zaměstnání, studium a konečné osamostatnění se. Odkládá se založení vlastní rodiny a věk, ve kterém lidé žijí mezi dětstvím a dospělostí se prodlužuje někdy až do doby 30 let věku. Jestliže se dospělost definuje jako etapa, ve které jedinec převzal plnou zodpovědnost za svůj život v rovině materiální, psychické a sociální, pak mládež žije čím déle a častěji v jakémsi „provizoriu“.*

Jinak na věkové rozmezí mládeže pohlíží sociologie, psychologie a společenské vědy, jinak legislativa. Ta pro své účely vymezuje přesné termíny, jako nezletilý, mladistvý a mladý dospělý blízký věku mladistvému. S těmito termíny se lze setkat jak v trestně-právním systému, tak v systému sociálně-právním. Trestně-právní systém pod pojem mládež zahrnuje jak děti mladší 15 let, které nemají po spáchání činu trestní odpovědnost, tak mladistvé ve věku 15-18 let. Další věkovou kategorií jsou pak osoby, které dovršily 18 let věku. Ty jsou řazeny do kategorie mladí dospělí a spadají sem všechny osoby ve věku 18-21 let.³ Pokud se týká sociálně-právního systému, legislativa vymezuje dvě základní kategorie: dítě popřípadě mladistvý a dospělý, přičemž dítětem v pohledu sociálně-právní ochrany je mladistvý do dovršení 18 let věku, pak se osoba považuje za dospělou.⁴ Naproti tomu legislativa vztahující se k vyplácení sociálních

² VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK, 1996, s. 635.

³ ZÁKON 218/2003 Sb., 2013.

⁴ ZÁKON 359/1999 Sb., 2013.

dávek počítá s možností vzdělávání mladého člověka a hovoří o „nezaopatřeném dítěti“, kterým po dobu řádného studia je každý až do věku 26 let, pokud splní zákonem předem stanovené podmínky.⁵

Vedle toho psychologie a s ní příbuzné vědy zahrnují pod pojem mládež i populaci nižší věkové kategorie. Často pak hovoří o dětech a mladistvých či o adolescentech nebo pubescentech. Například P. Macek se přiklání k periodizaci, která vymezuje adolescenci jako celé období mezi dětstvím a dospělostí. Toto pojetí má své kořeny na americkém kontinentě, ale je stále častěji používáno i v Evropě. Hovoří o tom, že adolescence je vlastně dospívání i mládí současně a dělí ji na tři fáze:

- časnou adolescenci (10/11-13 let)
- střední adolescenci (14-16 let)
- pozdní adolescenci (17-20 let)⁶

V této diplomové práci bude použito následující vlastní vymezení: mezi mládež zařadím mladistvé (15-18 let) a mladé dospělé (19-26 let). Tento výběr bude podrobněji vysvětlen níže v praktické části této práce.

1.2 Norma, normalita

Dalšími pojmy, kterými se zde budeme zabývat, jsou norma a normalita, jelikož teprve na jejich pozadí můžeme rozvinout a popsat další pojmy, které se týkají různého (odlišného) chování mládeže. **Norma** je obecně jakési pravidlo nebo předpis, které má pro všechny jedince v určitém čase a společnosti závaznou platnost a používá se jí jako kritéria pro posouzení určitého jevu. V této obecné podobě lze hovořit o normě funkční, klinické, mravní, právní, očekávané, sexuální, reakční, psychologické, psychické, věkové, statistické a podobně.⁷ Pro naši potřebu se soustředíme na normu a normalitu z hlediska sociálního, která nejlépe odráží další aspekt, kterým je chování jedince či skupiny, protože právě normy chování jsou v dalším pohledu na problematiku důležité. Přestože dochází k neustálým změnám pohledu na to, co je normální chování a co ne a za dobu jednoho století se i naše postmoderní společnost ve svém posuzování normálního chování posunula, je více než jasné, že každá lidské společnosti má své

⁵ ZÁKON 117/1995 Sb., 2013.

⁶ MACEK, 2003, s. 3.

⁷ HARTL, HARTLOVÁ, 2000, s. 356-360.

normy, které určují žádoucí a vymezují nežádoucí chování lidí. Tato sociální norma se utváří v interakci, kdy jsou jedinci vystaveni situacím, které nejprve rozdílně interpretují, ale vzájemnou komunikací docházejí ke společnému názoru na danou situaci a postupně formulují sociální normu. V souvislosti s pojmem normy zde uvedu alespoň dvě definice. Psychologický slovník obsahuje tuto definici sociální normy: „*Společensky závazný způsob chování příslušníků určité skupiny, dodržování normy je preferováno a posilováno, nedodržování sankcionováno a tlumeno.*“⁸ Vedle toho Velký sociologický slovník označuje normu jako: „*Obecně verbalizované pravidlo, jež mají jednající ve svém chování respektovat a které se pro ně pokládá za závazné.*“⁹ **Sociální normy** mají mnoho úrovní a mají svou:

- strukturu, ve které je často odlišeno, jaká váha je té či oné normě přisuzována (kodexy a konvence; stanovy a řády; nařízení a instrukce; zákony a mezinárodní právní normy)
- hranice, které určují kam až je možno „zajít“ v chování a jednání
- vnitřní obsah

Norma může mít podobu zvyklosti a obyčejů nebo je deklarována zákonem, přičemž některé normy jsou pro danou společnost či skupinu tak významné, že jejich překročení vede k sociálnímu vyloučení.

Normalitu lze v užším smyslu chápat jako absenci úchylnky, ale pokud se na pojem podíváme z širšího psychologického hlediska a funkčního pojetí, pak jde o výraz, kterým vyjadřujeme optimální stav a fungování organismu nebo systému. Z pohledu sociologie je tedy normalita stav, který je v souladu s normami, které jsou v určité době a v určité společnosti platné, přičemž vymezení normy by mělo být jednoznačné a je v protikladu s anomíí. Také zkoumání duševní normality je věnována nemalá pozornost a proběhla v této oblasti řada výzkumů, které vedly k sestavení některých dosti spolehlivých nástrojů zkoumání k tomu, aby se jejich prostřednictvím dalo určit, jak ten který zkoumaný jedinec funguje psychologicky, sociálně nebo pracovně.¹⁰ Normu a normalitu lze nahlížet též z hlediska sociokulturního, mluvíme pak o skupinové sociální normě, o rozdílech v pojetí normy osobnosti člověka, jeho individuální zkušenosti, intelektové úrovni, informovanosti, schopnostem adekvátně chápat realitu.

⁸ HARTL, HARTLOVÁ, 2000, s. 360.

⁹ VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK, 1996, s. 692.

¹⁰ KOUKOLÍK, DRTILOVÁ, 2006, s. 43-44.

Normy se mění v čase a v závislosti na hodnotovém systému té které společnosti. Normu a normalitu lze vztahovat také k osobnosti jedince a přiřazovat jí různý význam. Dívat se na ni z pohledu statistického (určuje umístění jedince v populaci vzhledem k průměru), funkčního (vzhledem k plnění funkce určitého systému) nebo normativního nebo tyto přístupy vzájemně kombinovat. Na první pohled by se mohlo zdát, že nemá toto pojetí normality moc společného s rizikovým chováním, ale především poslední jmenované souvisí s možností rizikového chování dost podstatně, jelikož jedinec normální, který je dostatečně sociálně přizpůsobený, přiměřeně svému věku dokáže říci ne, přebírá zodpovědnost, usiluje o to, stát se aktivním a samostatným, nezveličuje, nebagatelizuje, nepřehání, dokáže jednat na obranu svých práv, ale zároveň přiměřeně situaci.¹¹ Všechny tyto a ještě další znaky normality osobnosti jsou jedním z předpokladů, aby se člověk vyvaroval rizikovému chování, které by mohlo posléze vést až k sociálnímu vyloučení.

1.3 Společensky nepřijatelné chování mládeže

Dalo by se jistě diskutovat o tom do jaké míry a jak přísné mají výše zmiňované normy být, co je zasahování do práv jedince a kde končí svoboda jednoho a začíná svoboda jiného, kdy je třeba se podřídit většině a jaké druhy norem jsou nejlepší v té či oné situaci. To ale není pro naši práci klíčové. Je jisté, že každá společnost má zájem na tom, aby fungovaly mechanismy, které umožňují posoudit, odhalit a popřípadě napravit či potrestat chování, které není slučitelné s normami, jež byly předem stanovené a jsou závazné pro všechny. Toto chování je ve společnosti vnímáno jako nepřijatelné a v této kapitole se budeme snažit takové chování teoreticky vymezit, popsat a popřípadě definovat.

Dostáváme se tedy k pojmům, které jsou vzájemně propojeny, zaměňovány a dokonce nahrazovány jako synonyma téhož. Ať jsou označovány jakkoli a mají podobný význam, jejich společným jmenovatelem je fakt, že jsou většinovou společností odmítány a považovány za společensky nepřijatelné nebo dokonce nežádoucí do té míry, že je třeba je postihovat. V kapitole budou představeny alespoň ty nejpoužívanější pojmy, které se vztahují k společensky nepřijatelnému chování.

¹¹ KOHOUTEK, 2000, s. 121.

Zabývat se tedy budeme pojmy: **asociální, antisociální, delikventní, kriminální, maladaptivní a rizikové** v literatuře se také můžeme setkat s pojmy problémové a závadové chování.

Autoři Velkého sociologického slovníku rozlišují pojen **antisociální a asociální** následovně: Asociální – definují jako „*chování egocentrické, kdy subjekt získává bez ohledu na možná poškození jiných a rovněž jde o poškozující chování, kdy činnost je organizována tak, aby jiní utrpěli škodu bez ohledu na to, zda subjekt bude eventuálně sám poškozen.*“ Tento druhý aspekt chování je společný rovněž pro antisociální chování, přičemž prvním je „*explorační chování, kdy subjekt získává na úkor jiných.*“¹² Zároveň autoři poukazují na fakt, že rozlišení těchto dvou druhů chování není v odborné literatuře přesné, jelikož tyto pojmy jsou z jejich pohledu (vydáno v roce 1996) příliš nové. V tomto smyslu je vidět posun v definování pojmů v čase, což svědčí také o tom, že dané pojmy jsou stále častěji používané a bylo třeba se s nimi obšírněji zabývat a vydefinovat je přesněji. To dokládají tedy další definice, které jsou uvedeny v psychologickém slovníku, ze kterých je patrna nuance a zpřesnění těchto pojmů během pouhých čtyř let. Antisociální chování je tady označeno „*uvědomované protispolečenské chování kriminálního charakteru*“, vedle toho asociální chování je „*nespolečenské chování, respektive jednání, které neodpovídá mravním normám dané společnosti, nedosahuje však ještě úrovně ničení hodnot, jako u antisociálního.*“¹³ Mezi základní formy asociálního chování patří útoky, toulky, záškoláctví, demonstrativní sebepoškozování, alkoholismus, tabakismus a jiné druhy toxikomanie a gamblerství.¹⁴ Mezi formy antisociálního chování patří veškerá trestná činnost, jako jsou krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy, trestná činnost související s toxikomanií aj. Z toho vyplývá, že antisociální chování vykazuje výraznější známky patologie ve vztahu k jedinci a ke společnosti než chování asociální.

Jak již bylo výše zmíněno, jsou některé pojmy nahrazovány jinými tak, jakoby jedno slovo bylo synonymem druhého. To je například u pojmu **delikventní** chování nebo také delikvence, která je v tomtéž psychologickém slovníku označována jako „antisociální jednání“ a delikventní mládež je výraz, kterým označujeme tu část mladé populace, která, dalo by se říci, vykazuje známky závadového chování. Většinou se také toto chování prokazuje určitým způsobem právě v širší společnosti, která má své

¹² VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK, 1996, s. 408.

¹³ HARTL, HARTLOVÁ, 2000, s. 212.

¹⁴ VÍTKOVÁ, 2004, s. 373.

ustálené normativy, pravidla a řády, kterými se řídí. Delikvence je tedy chování, které zahrnuje jak chování, které je postihováno zákonem, tak chování, které porušuje jiné společensky dané normy.¹⁵

Pojem delikventní chování je čas od času nahrazován pojmem **kriminální** chování. V populárně naučné literatuře se mezi těmito dvěma pojmy nedělá mnohdy žádný rozdíl, avšak odborná literatura se vesměs zmiňuje o kriminálním chování výhradně z pohledu páchání činností, které daná společnost považuje za přestoupení právního řádu mající za následek trest dle předem daných zákonných norem.

Maladaptivní nebo také nepřizpůsobivé či sociálně nežádoucí chování je termín, který se ve větší míře používá především v medicíně a psychologických vědách.

Maladaptace či desadaptace, jak o ní hovoří N. Sillamy ve svém psychologickém slovníku je opakem adaptace, kdy člověk je biologicky nebo sociálně neadaptovaný za předpokladu, že si přes veškeré objektivní možnosti nedokáže poradit s nejobecnějšími úkoly života. Tomuto označení můžeme rozumět také jako poruše začlenění se do prostředí, jejíž příčiny mohou být různého rázu (motorická vada, porucha smyslového vnímání, úbytek intelektu nebo povahové vlastnosti, atd.). Projevuje se neschopností přijmout svoji společenskou roli a uspokojovat své vlastní potřeby, ale i potřeby svého okolí. Podle situace, v níž se maladaptace objevuje, rozlišujeme mezi maladaptací rodinnou, školní, profesionální či sociální.¹⁶ Vedle toho definice dle Hartla, Hartlové zní: „*chování nepřizpůsobivé, následek porušené adaptability, nepřiměřené patologické chování, selhávání v uspokojování důležitých potřeb jedince při jeho interakci s fyzikálním i sociálním prostředím, snížená pozornost, soustředění a vytrvalost.*“¹⁷ Jak tedy vyplývá z obou pohledů, důležitým momentem v chování, které označujeme jako maladaptivní, je neschopnost uspokojit vlastní potřeby správným způsobem.

Pokud je společnost rozvinutá a má vytvořenou sociální síť, má také zájem na tom, aby byl případný kriminální vývoj dítěte odhalen co možná nejdříve, aby se předešlo jeho delikventnímu chování a okolí i dotyčný jedinec byl uchráněn před následky, které páchání kriminálních činů s sebou přináší. Ale je zde jedno nebezpečí, které při včasné preedikaci hrozí, a to je etiketizace. Ono předpovědění, že mladý

¹⁵ ZOUBKOVÁ, 2002, s. 11.

¹⁶ SILLAMY, 2001, s. 113.

¹⁷ HARTL, HARTLOVÁ, 2000, s. 212.

člověk vykazuje všechny známky budoucího delikventa, může vést k označení dítěte za „kriminálního“, ještě dříve než se jím skutečně stane, což ve svém důsledku může mít fatální následky. Přestože je teoreticky možné zkonstruovat velmi dobrý nástroj na to, aby mohla být posuzována míra budoucí nebezpečnosti antisociálního, delikventního či kriminálního chování u toho či onoho dítěte a jedinec byl diagnostikován a včasně „podchycen“ jako pravděpodobný budoucí pachatel trestné činnosti, je nanejvýš důležité, aby se všechno toto uskutečňovalo především s ohledem na mladého člověka. Je třeba stavět se proti delikvenci, ale vždy za člověka. Žádný člověk nežije ve vakuu a tím kým je, kým se stane nebo má stát, co udělá, jak se rozhodne a k čemu se přikloní, je ovlivněno mnoha okolnostmi, které přicházejí do života každého člověka.

1.4 Sociální selhávání

Je souhrnné označení pro takové chování, které je ve společnosti označeno jako nezdařilé nebo nesplňující očekávání. Už ze samotného slovního spojení je patrné, že jedinci se nedaří vlastním úsilím nebo díky neochotě či neschopnosti dosahovat společensky uspokojivého jednání nebo se nedokáže vlastními silami dobrat výsledků, které by se daly klasifikovat jako úspěch. Někteří autoři odborných publikací v oboru sociologie či sociální práce posouvají tento termín ještě dále až ke společensky nepřijatelnému chování. Například podle psychologického slovníku s odvoláním na O. Matouška, jde o „*souhrnné označení pro kriminální chování*“.¹⁸

Na sociální selhávání má vliv jak osobnost člověka (negativismus, snížená pozornost, nízká míra motivace, nízké sebevědomí, porucha vůle, atd.), tak rodina a výchova, ale též například etnický původ, sociální status a společnost sama. Pojem sociální selhávání se objevuje při práci s etnickými menšinami, mentálně či tělesně hendikepovanými, lidmi vracejícími se z výkonu trestu či z psychiatrických léčení, ale též lidmi dlouhodobě nezaměstnanými. Pokud budu hovořit o tomto pojmu v kontextu tématu diplomové práce, budu se zamýšlet nad sociálním selháváním cílové skupiny mládeže. A zde by se jako sociální selhávání dalo označit alespoň jedno z těchto jednání: předčasné ukončení školní docházky, dlouhodobá nezaměstnanost, neschopnost

¹⁸ HARTL, HARTLOVÁ, 2000, s. 528.

práci najít nebo si ji udržet, těhotenství před dosažením dospělosti, jakékoli závislostní chování, kriminální chování, atp.

1.5 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení neboli exkluze může být chápána ze dvou úhlů pohledu. První nabízí souhrnně označované mechanismy, které používá společenství lidí, jako nástroj sociální kontroly, kdy byli od nepaměti vybraní jedinci, (vymykající se názorově, chováním, vzhledem, atp.) odsouvání většinovou společností na okraj a vydělování vně, což do jisté míry představovalo mechanismus jakési sociální kontroly. Dalo by se polemizovat o tom, za jakých okolností je sociální vyloučení žádoucí a nakolik toto „vydělení“ vyhovuje těm, kterých se týká. Z pohledu ochrany společnosti před nebezpečnými a nežádoucími jevy se může zdát sociální vyloučení z tohoto úhlu pohledu do jisté míry žádoucí, neboť se společnost sama chrání a nástrojem této ochrany je mimo jiné také sociální vyloučení.

Další pohled na sociální exkluzi nabízí jeho pochopení v současných podmínkách rozvinuté (a v našem případě evropské) společnosti. Většinou je exkluze vnímána jako něco nežádoucího, co ohrožuje integritu sociální koheze. S nástupem uplatňování „sociálního státu“, založením Evropské unie a důrazem na solidaritu, integritu a rovný přístup v příležitostech, se stále častěji začíná na sociální exkluzi pohlížet jako na něco ryze negativního. Existuje řada definic a vymezení tohoto pojmu a vede se neustálý diskurz o všech aspektech i dopadech tohoto fenoménu. Definice, která je obecně rozšířená v unijních dokumentech vymezuje sociálně vyloučené jedince „jako obyvatele/občany dané společnosti, kteří z důvodů, které nemají sami pod kontrolou, nemohou participovat na obvyklých aktivitách, k nimž by je jejich občanství opravňovalo a na něž aspirují“.¹⁹ Definice také určuje systém, do něhož je žádoucí, aby byli tito vyloučení jedinci integrováni, a předpokládá, že budou upřednostňována práva na vlastní svobodné rozhodnutí. To znamená, že jedinec má právo být integrován, ale současně je brána do úvahy vlastní vůle daného člověka zůstat svým způsobem „vně“. Pohledy na sociální vyloučení nejsou jednotné ani na akademické půdě, ani v oblasti sociální politiky. Jsou autoři, ke kterým se řadí početná skupina francouzských sociologů, kteří tvrdí, že koncepty sociální exkluze a inkluze jsou z části uměle

¹⁹ MAREŠ, SIROVÁTKA, 2008, s. 273.

vytvořené a mají spíše ideologický podtext, jelikož přijetí této rozpravy umožňuje politickým elitám zastírat rostoucí nerovnosti a odvádět tak pozornost od hlavních problémů moderní společnosti. Pojem „sociální vyloučení“ je natolik obsáhlý, že by se dal zpracovat jako samostatné téma diplomové práce, ale záměrem je pouze vymezit pojem pro potřeby dalšího zpracování do tématu. Proto se budeme držet spíše popisu a definice pojmu na rovině sociální práce, jako praktické činnosti.

Jak hovoří internetový server „Společnost člověk v tísní“, projevem sociálního vyloučení může být dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, život v prostorově vyloučených částech obcí, nízká kvalifikace, špatný zdravotní stav, rozpad rodin či ztráta sebeúcty, atp. Jako adaptace na podmínky sociálního vyloučení se často vytváří specifické hodnoty a normy, mezi něž patří například kladení důrazu na přítomnost, neschopnost plánovat do budoucna, pocity beznaděje a bezmocnosti či přesvědčení, že člověk nemůže ovlivnit vlastní sociální situaci.²⁰ O. Matoušek pak říká, že: *„sociální vyloučení je nedostatečná účast jednotlivců nebo skupin na životě společnosti, případně přístup k institucím zajišťujícím vzdělání, zdraví, základní ochranu a blahobyť.“*²¹

Sociální vyloučení by se tedy dalo z dostupných zdrojů pro tuto práci zjednodušeně definovat podobně, jak je uvedeno v zákoně, jako mechanismus, kterým je jednotlivcům nebo skupinám osob zabráněno v přístupu ke zdrojům, které jsou nezbytné pro zapojení se do sociálních a ekonomických aktivit společnosti.²²

²⁰ ČLOVĚK V TÍSNĚ, 2013.

²¹ BAŠTECKÁ, 2009, s. 361.

²² ZÁKON 108/2006 Sb., 2012.

2 VÝVOJ SOCIÁLNÍ PRÁCE JAKO PRAKTICKÉ ČINNOSTI

2.1 Krátký exkurz do historie

Přes starověké řecké a římské pojetí starání se o polis a všeobecné blaho občanů, teprve křesťanství, které občas velmi těžce zapouštělo kořeny do starých germánských, keltských a slovanských kultur, přineslo myšlenku dobročinnosti, jako mravní povinnosti věřícího. Myšlenky o křesťanské milosrdné lásce se dostaly ke slovu ve větší míře (nejen lokálně) až v době budování klášterů a ústavů. Toto období bylo odstartováno zlomovým okamžikem v roce 313, kdy byl císařem Konstantinem vydán edikt milánský, který zajistil svobodu vyznání i křesťanům. Pravidelnější a trvalejší charitativní aktivity byly tedy za středověku výhradně záležitostmi církve, která začala vytvářet síť ubytoven a ústavů na pomoc jak chudým, tak hendikepovaným, lidem trpícím, bez domova, starým, nemocným, sirotkům a později i lidem pronásledovaným.

Teprve v době renesance začíná ožívat antický starověký vzor institucionalizované solidarity, která se omezovala na jednotlivé příslušníky řemesel, a byly zakládány první cechy, do kterých se sdružovali řemeslníci. Členství v cechu znamenalo přínos také pro jejich rodinné příslušníky. Posilováním absolutistické moci v Anglii na počátku 17. století dochází k tomu, že vzrůstá vliv panovníka i šlechty také na pomoc potřebným. Tento vzrůstající trend byl v samotné Anglii završen roku 1785, kdy byla povinnost pečovat o chudé přesunuta z církve na panovníka. To je také období, kdy začínají vznikat první regulativy pro práci s nemajetnými a hendikepovanými.

Období reformace a osvícenství vedlo k regulaci klášterů a církevních institucí po celé Evropě, postupně docházelo k „zesvětšování“ a centralizaci moci a vládnoucí monarchové usilovali o vytvoření nových zákonů, které by podpořily plošnou a jednotnou organizaci pomoci potřebným. Industrializace a nástup kapitalismu zásadním způsobem také „promluvil“ do otázek pomoci lidem v nouzi. Jako velká potřeba se začala jevit podpora a pomoc lidem, odcházejícím do měst za prací. Na počátku 19. století, s nárůstem nezaměstnanosti, dětí pracujících v továrnách, prostitutí a vzrůstajícím počtem chudinských čtvrtí na okrajích velkých měst, vzrůstá i potřeba charitativní práce, která je opět velmi často založena na křesťanském soucitu.

Většinou se jí věnovali příslušníci střední a vyšší třídy (převážně ženy) a tato činnost by se dala nazvat první profesionální sociální prací vůbec.

Hladomory a války pak vedly evropské státy k tomu, aby začaly sociální pomoc více promýšlet a organizovat nejen po stránce organizační a praktické pomoci, ale také po stránce přerozdělování finančních prostředků. Tak vzniká na konci 19. století sociální práce, jako samostatná profese. Už tehdy přichází někteří představitelé tohoto nově vznikajícího oboru s širším náhledem na celou problematiku, a to že: pokud chceme poznat člověka, je třeba vědět, jakou prošel výchovou, jaké jsou jeho naděje i jaké má představy o svém vlastním životě. Pak je možné přemýšlet o tom, jak je vést, povzbuzovat a k něčemu je pohnout.²³ Pokud studujeme dějiny pomoci chudým, trpícím a nemocným a zabýváme se otázkou pomoci v širším kontextu, nelze si nepovšimnout, jak velký vliv měla na způsob pomoci a přístup k potřebným ideologie, jež byla přijata společností jako celkem nebo filosofie či obecněji řečeno přístup k životu a ke světu, jako takovému. Vždy, když bylo pečováno o duši člověka, vynořila se potřeba pomoci a pozvednout jednotlivce i společnost také v rovině materiální.

2.2 Současné pojetí sociální práce

Do současného pojetí sociální práce tak, jak si ji představujeme a vnímáme dnes, bychom mohli zahrnout již přelomové období mezi 19. a 20. stoletím, kdy se začínají postupně uvádět do praxe i teoretické poznatky a to v tehdejší době především ze studia příčin chudoby. Upřednostňovány byly metody případové práce, práce s rodinou a poradenství, ale také první práce s komunitou. Jak píše Matoušek, „*charitativní nestátní společnosti již před začátkem 20. století zaměstnávaly profesionální sociální pracovníky, kteří lidem a rodinám poskytovali finanční i materiální pomoc, pomáhali při vzdělávání dětí i při hledání vhodného ubytování.*“²⁴ Potřeba profesionalizace vedla nutně k tomu, aby byli pracovníci vzděláváni a získávali nejen další teoretické poznatky v oboru, ale i praktické dovednosti, které by jim pomohly lépe zvládat roli sociálních a dalších pomáhajících pracovníků v této oblasti. Proto také začaly vznikat první školy sociální práce, které měly zpočátku formu krátkodobých kurzů a vznikaly ve velkých městech, jako Amsterdam, New York a Londýn. V tomto období se také začínají

²³ HILLOVÁ, RICHMOND, 1917, s. 30.

²⁴ MATOUŠEK, 2007, s. 100.

objevovat první vědecké studie v tomto nově etablovaném oboru. Ty byly zaměřeny na studium chudoby a jejich příčin. Počátky sociální práce, jak již bylo řečeno, jsou často spojovány především s prací žen, které v tomto novém oboru viděly možnost vlastního uplatnění, ale také jakýsi nástroj emancipace.

Specializovat se začala sociální práce velmi záhy poté, co se začaly uvádět do praxe teoretické poznatky a probíhala snaha o to, aby se sociální práce zařadila mezi etablované vědní disciplíny, což se jí do dnešní doby v plné míře nepodařilo a stále probíhá proces, ve kterém by teoretická východiska mohla najít dobré uplatnění v praxi a mohla být využitelná v celé šíři sociální práce od pečovatelek až po sociální pracovníky. Důležitý je také fakt, že sociální práce spolupracuje a využívá poznatky z jiných společenských věd a jiných vědních disciplín, jako jsou: psychologie, pedagogika, sociologie, sociální politika, zdravotní nauky, psychiatrie, filozofie, etika, právní vědy, atd.

Tím, jak se sociální práce profesionalizuje, je ovšem velmi důležité, aby neztrácela ze zřetele klienta jako člověka, jako toho, který stojí ve středu jejího zájmu. Stále více je patrné, že důležitým momentem v pomoci klientovi, je rozhodování o adekvátní službě, která mu bude nabídnuta a poskytnuta, přičemž důležitý je také fakt, jakým způsobem a jak moc budeme do klientova světa zasahovat. Velmi výstižně se v tomto duchu ptá Matoušek na zásadní otázky, které by si měl každý pracovník v pomáhající profesi, tedy i v sociální práci, klást: Je služba rozšířením klientova světa? Představuje pro klienta naplnění jeho frustrovaných potřeb? Jakou úlohu by měla služba sehrát a jakou opravdu hraje?²⁵ Také Ivan Úlehla ve své publikaci *Umění pomáhat* říká: „*Abychom mohli mluvit o společné práci, musí se profesionál s klientem setkat.*“²⁶ A právě toto setkání je zásadní, jelikož na jeho pozadí se odehrává opravdová pomoc, kdy pracovník ví, co může jako profesionál nabídnout a skrze opravdové „lidské“ setkání a zájem je schopen svou profesionalitu využít. Klient, dokáže skrze toto setkání a nových pohledů na sebe sama i nových řešení své dosavadní situace, nabízenou pomoc využít.

Současná sociální práce se tedy zaměřuje na klienta jednak v jeho přirozeném světě, ale pomoc poskytuje také v případě, že je třeba jej buď z tohoto prostředí vytrhnout nebo mu poskytnout prostředí náhradní a to dočasně či trvale. V možnostech sociálních

²⁵ MATOUŠEK, 2007, s. 25.

²⁶ ÚLEHLA, 2005, s. 18.

pracovníků vždy není podrobné zmapování klientova života, jeho přirozeného prostředí a vztahového rámce, ale důležité je, aby se každý pracovník ze své pozice dokázal podívat na klientův život v širších souvislostech, zamyslet se a dopředu zvážit, zda svou pomocí, jak ji chce zvolit, klientovi opravdu pomáhá. Každý sociální pracovník se také musí umět orientovat v síti nabízených služeb a v možnostech, které momentálně náš systém nabízí. Sociální práce, jak ji chápeme dnes, je rozdělena do několika oblastí, ve kterých se pomoc poskytuje jednotlivým skupinám lidí tak, aby obsáhla ve své šíři celou společnost a aby byly pokryty potřeby všech, kteří pomoc potřebují. Pravděpodobně nejobsáhlejší a nejlépe popsané skupiny, kterým se sociální práce v současnosti věnuje, nabízí ve své knize O. Matoušek. Jde tedy o sociální práci s:²⁷

- zneužívanými, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami
- osamocenými rodiči
- rodinami v rozvodu
- mnohoproblémovými rodinami
- zdravotně znevýhodněnými
- lidmi s mentálním postižením
- duševně nemocnými
- starými lidmi
- lidmi umírajícími v hospici
- uživateli drog
- oběťmi násilí v rodině
- ženami, které poskytují placené sexuální služby
- rizikovou mládeží
- v rámci probační a mediační služby
- nezaměstnanými
- bezdomovci
- uprchlíky

²⁷ MATOUŠEK, 2007.

2.3 Poskytované sociální služby

Abychom propojili předcházející kapitoly s konkrétní sociální prací s mládeží, je vhodné, zde uvést výčet všech zařízení, která poskytují sociální služby tak, jak je stanovuje Zákon o sociálních službách. Je třeba předeslat, že tento zákon dle § 32 a § 33 rozděluje služby na tři druhy a formy.

Základní formy

1. pobytové
2. ambulantní
3. terénní

Tyto formy služeb, které jsou poskytovány, se uskutečňují prostřednictvím následujícího výčtu všech dostupných služeb v našem státě a jsou rozděleny podle toho jakým osobám a v jakých situacích jsou poskytovány.

Základní druhy

1. sociální poradenství
 - základní
 - odborné
2. služby sociální péče
 - pečovatelská služba
 - tísňová péče
 - průvodcovské a předčitatelské služby
 - podpora samostatného bydlení
 - odlehčovací služby
 - centra denních služeb
 - osobní asistence
 - denní stacionáře
 - týdenní stacionáře
 - domovy pro osoby se zdravotním postižením
 - domovy pro seniory
 - domovy se zvláštním režimem

- chráněné bydlení
 - sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče
3. služby sociální prevence
- raná péče
 - telefonická krizová pomoc
 - tlumočnické služby
 - azylové domy
 - domy na půl cesty
 - zařízení pro krizovou pomoc
 - intervenční centra
 - nízkoprahová denní centra
 - nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
 - noclehárny
 - služby následné péče
 - sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením
 - sociálně terapeutické dílny
 - terapeutické komunity
 - terénní programy
 - sociální rehabilitace²⁸

Z tohoto výčtu je patrné, že soudobá sociální práce, jak je zakotvena v zákoně, se snaží reflektovat celé spektrum sociálních problémů tak, jak se ve společnosti vyskytují a do této pomoci je zahrnuta také oblast, která se věnuje mladým lidem v krizové či jinak tíživé situaci.

V následující kapitole se tedy budeme podrobněji zabývat sociální prací, která se zaměřuje na cílovou skupinu, které je věnováno téma diplomová práce.

²⁸ ZÁKON 108/2006 Sb., 2012.

2.4 Sociální práce s rizikovou mládeží

S poukazem na první kapitolu je třeba říci, že sociální práce s mládeží obecně, je historicky velmi nedávná aktivita, jelikož až do konce středověku nebyla dospívání a potažmo mládeží jako takové věnována nijak zvláštní pozornost. Vzhledem k velké úmrtnosti a početným rodinám, se děti braly jako ty, které musí především přežít, aby mohly být pokračovateli rodu. Nebyly žádné mírnější tresty pro děti a dospělé v oblasti trestního práva a zákonů a rovněž práce dětí byla samozřejmostí. Taktéž pojem riziková mládež se objevuje jako sociální problém teprve na konci 19. století a ještě intenzivněji ve století 20., kde tento pojem dává mnoho autorů do souvislosti s rozpadem tradičního modelu rodiny, životem ve velkých městech, stoupajícími požadavky na vzdělání a také s nezaměstnaností.

Ovšem v dnešní společnosti je tomu jinak. Už velmi brzy se dostávají děti z vlivu rodičů a velký podíl ve výchově a v organizaci volného času přebírají státní i nestátní organizace, ať už jsou to školy, kluby, sportovní a zájmové organizace nebo kroužky nejrůznějšího charakteru. Pro dnešní „svět“ mládeže a dospívajících je také patrný nárůst vlivu vrstevnických skupin. Více než kdy dříve v minulosti jsou děti a později i mládež vystaveny tlaku institucí, ale též médií, zábavního průmyslu a odtud unifikované zábavě, výchově a potažmo i myšlení. S přibývajícemi povinnostmi v oblasti učení a získávání vědomostí ubývá fyzické práce a narůstá množství volného času, který je možné využít nejrůznějším způsobem a ne vždy pozitivním.

Pokud se tedy zaměříme na popis sociální práce s mládeží v této práci, budeme se pohybovat mimo sféru školy, zájmových činností, sportovních oddílů a jiných aktivit, které zaujímají v životě mládeže rovněž dost podstatné místo.

Sociální práce s mládeží je v mnoha ohledech a obecných principech stejná, jako pomoc jakémukoli jinému člověku, ale v některých ohledech zase dost specifická. Předně jde o fakt, že se při práci se skupinou mladistvých pohybujeme v mezích zákonů, které jasně stanovují hranici dospělosti a také to, do kterého roku věku mladého člověka, je jedinec dítětem a zodpovědnost za něj mají ještě stále rodiče (jinak hranice stanovují zákony v oblasti trestního práva jinak zákony podchycující práva dítěte). Dalším významným specifikem pro práci s rizikovou mládeží je důraz na preventivní působení. Společnost se snaží monitorovat a zavčas podchytit sociální patologii, jak se

také někdy rizikovému chování říká a z toho důvodu vzniká řada aktivit a forem pomoci, které mají za cíl předcházet nežádoucímu chování mládeže. Pracuje se tedy jak s dětmi samotnými, tak s celými rodinami nebo i lokalitami či komunitou, ve kterých hrozí sociální exkluze a nárůst kriminálního chování.

Není záměrem této práce popisovat podrobně činnost jednotlivých institucí, proto zde uvedeme jen jejich výčet, který i tak nemusí být úplný, pokud vezmeme v úvahu nově vznikající služby a organizace, které nabízejí pomoc mládeži. Instituce a služby, které se předně zabývají prací s rizikovou mládeží, tedy jsou:

- orgány sociálně-právní ochrany dětí
- kurátoři pro mládež
- diagnostické a výchovné ústavy
- střediska výchovné péče
- domy na půl cesty
- probační a mediační služba
- nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
- terénní sociální práce

Stejně, jako u každé sociální práce, lze i zde použít několik způsobů nebo můžeme říci stupňů profesionální pomoci, jak je velmi výstižně popisuje I. Úlehla.²⁹ Jde o profesionální způsob kontroly a profesionální způsob pomoci, přičemž do první kategorie pomoci lze zařadit:

- opatrování
- dozor
- přesvědčování
- vyjasňování

Do druhé kategorie pak:

- doprovázení
- vzdělávání
- poradenství
- terapie

A právě poslední formou spolupráce se bude zabývat podstatná část této diplomové práce. Je to právě ten moment, kdy pracovník, můžeme říkat terapeut,

²⁹ ÚLEHLA, 2005, s. 33.

(jelikož by to měl být člověk s teoretickými i praktickými znalostmi a dovednostmi) přechází od pouhého poradenství, ve kterém nabízí klientovi možnosti, jak svůj problém řešit, k terapeutické pomoci, ke které se klient sám aktivně připojuje tím, že vyjádří potřebu změnit svou situaci, návyk, chování, atp. O. Matoušek poukazuje na fakt, že rizikovým faktorem pro rizikové či delikventní chování je nepochybně nepřítomnost jedné rodičovské postavy v rodině a většinou je to právě chybějící otec, který by měl zastupovat mužský vzor³⁰. Též rodič, který se sám chová delikventně, nadměrně pije alkohol nebo zneužívá nealkoholové drogy, páchá trestnou činnost, je nezaměstnaný atp., zvyšuje pravděpodobnost, že dítě přebere jeho vzorce chování.

³⁰ MATOUŠEK, KROFTOVÁ, 2003, s. 45.

3 INTEGROVANÁ PSYCHOTERAPIE

3.1 Krátký obecný exkurz do psychoterapie

Pokud se chceme zamýšlet nad možnostmi aplikace jednoho ze směrů soudobé psychoterapie, bylo by vhodné před podrobnějším popsáním daného psychoterapeutického směru udělat alespoň velmi stručný a krátký úvod do psychoterapie jako takové. V současné době existuje mnoho psychoterapeutických škol a směrů, které mají svá teoretická východiska. V některých oblastech a pojetích se překrývají, jindy jeden směr vychází z kritického pohledu na některé závěry předcházejícího. Autoři odborných publikací uvádějí, že rozdělit psychoterapii podle přesných pravidel je dosti obtížné a většinou se dá dělit podle více hledisek. Zde uvedeme jedno z dělení, které ve své Obecné psychoterapii představuje J. Vymětal, jako hlavní přístupy:³¹

1. Humanistický
2. Hlubinný
3. Relaxační a psychofyziologický
4. Behaviorální
5. Sugestivní a hypnoterapeutický
6. Systémový, systemický a komunikační
7. Transpersonální
8. Eklektický

Těchto osm základních směrů je podle autora rozděleno především dle převládajících teoretických východisek. Slovo „převládající“ opět poukazuje na to, jak obtížné je najít přesné dělení bez toho, aby se některé pohledy alespoň na část té či oné teorie nepřekrývaly.

Psychoterapie má především jako **činnost** mnohem starší historické kořeny než by se nám na první pohled mohlo jevit. Když se zaměříme na naši evropskou kulturu, vystavěnou ve starověku na řecké filosofii a v novověku ovlivněnou křesťanstvím,

³¹ VYMĚTAL, 2004, s. 156.

musíme nutně dojít k závěru, že pokud na psychoterapii nahlížíme jako na činnost, která se zabývá lidským myšlením, prožíváním a kořeny lidských problémů, je v naší kultuře a společnosti tato činnost praktikována od nepaměti. Již Sokrates se svou „epimeleia tés psychés“ a platónským dialogem byl nazýván lékařem duší a každý kněz, který se setkal v pastoračním rozhovoru s člověkem zoufalým, nešťastným nebo hledajícím pomoc, pomáhal odkrývat nejen špatné postoje a jednání onoho jedince, ale též skryté příčiny problémů, úzkostí a bolestí jeho vlastní duše. Velmi výstižně tuto činnost popsala A. Hogenová, která říká, že: „*Psychoterapeut je člověk, který uvádí duši svého klienta do pohybu*“.³² Existuje mnoho vymezení psychoterapie, ale neexistuje žádná jednotná definice, snad právě s odkazem na fakt, že se tento obor dotýká tak něčeho ne zcela uchopitelného, jako je lidská duše. Velmi výstižně se na danou problematiku dívá existenciální psychoterapie, která se zabývá předně existenciálními otázkami, jako jsou smrt, osamělost, odpovědnost, vůle a ztráta smyslu, jejichž zodpovězení a promýšlení vidí jako důležité právě v kontextu výše zmiňovaných úzkostí a obav, které jsou často právě skrytými obavami v oblasti těchto základních existenciálních témat. I. Yellom říká: „*Existenciální terapeuti vždy požadovali, aby se terapeut snažil porozumět soukromému světu pacienta, spíše než aby se zaměřoval na to, jak se pacient odchýlil od norem.*“³³

Toto je tedy jeden náhled na psychoterapii. Další, z nepřeborné šíře náhledů na to, co tedy psychoterapie je, je tento: „*Je to prezentace myšlenek klientovi takovým způsobem, aby na ně mohl konstruktivně a podle své vlastní vůle odpovídat.*“³⁴ Jestliže se na psychoterapii zaměříme jako na činnost, pak podle S. Kratochvíla, jde o činnost léčebnou, která se provádí prostřednictvím souboru léčebných metod a má svoje specifika, které ji odlišují od ostatních činností:

- Jde o léčebné působení psychologickými prostředky.
- Jde o léčebné působení na nemoc, poruchu nebo anomálii.
- Působením se mají odstranit nebo zmírnit potíže a podle možností odstranit jejich příčiny.
- V průběhu činnosti dochází ke změnám v prožívání a chování pacienta.
- Činnost provádí kvalifikovaná osoba.³⁵

³² HOGENOVÁ, 2010.

³³ YELLOM, 2003. S. 33.

³⁴ ZEIG, 2005, s. 29.

³⁵ KRATOCHVÍL, 2006, s. 13.

Dalo by se také říci, že je to soubor technik, používaných záměrně a cíleně, které vedou k pomoci, změně či úlevě jednotlivce nebo skupiny. Na psychoterapii lze nahlížet medicínsky jako na léčbu, profylaxi či rehabilitaci. Psychoterapii lze také rozdělit dle toho, zda pracuje s jednotlivci, či skupinou. Obecné rozdělení použití psychoterapeutických postupů nabízí následující kritéria:

- Individuální terapie je velmi dobře použitelná, pokud se jedná o individuální psychopatie, intrapsychické konflikty, extrémní uzavřenost a stud, krizové situace a klient žádá soukromí individuálního přístupu.
- Skupinová terapie se zaměřuje především na vztahové problémy.
- Rodinná terapie je použitelná, pokud problémy pochází z primární rodiny, když se jiné přístupy zdají neefektivní, když symptomy jednoho člena rodiny vyvolávají symptomy druhého. Preferuje přítomnost rodiny (rodina musí být schopná spolupráce na odborné úrovni).³⁶

Psychoterapie nemá jednotnou teorii také proto, jelikož existuje více filosofických směrů a z nich vycházejících psychoterapeutických směrů a škol. Ale L. Timulťák říká, že přes velký počet nejrůznějších teoretických přístupů lze psychoterapii redukovat do čtyř teoretických bloků: psychodynamický, kognitivně-behaviorální, humanisticko-existenciální, eklektický a integrativní.³⁷

Ať už je psychoterapeutický směr racionální nebo existenciální, vždy je kladen důraz na vědeckost, techniky a strukturu. Psychoterapie by měla být vystavěna na jasném paradigmatu, měla by být koherentní, uchopitelná – tedy racionální a systematická. Na tomto místě uvedu alespoň dvě definice psychoterapie tak, jak ji lze vnímat:

1. „*Psychoterapie je vědomá, záměrná, strukturovaná a vědecky podložená interakce mezi terapeutem a pacientem.*“³⁸
2. „*Psychoterapie je odborná a záměrná aplikace klinických metod a interpersonálních postojů vycházejících z uznávaných psychologických principů se záměrem pomoci lidem změnit jejich chování, myšlení, emoce a/nebo osobní charakteristiky směrem, který obě strany považují za žádoucí.*“³⁹

³⁶ ADAMS, 1983, s. 351.

³⁷ TIMULŤÁK, 2006, s. 14-15.

³⁸ VYMĚTAL, 2004, s. 20.

³⁹ PROCHASKA, NORCROSS, 1999, s. 16.

Psychoterapie jako obor je nepoměrně mladší. Tato empirická aplikovaná věda má své počátky ve 20. stol., kdy se coby interdisciplinární obor jasně vyprofilovala. Její vznik je dáván do spojitosti především s osobou neuropsychiatra S. Freuda a filosofa P. Janeta, který jako první hovořil o „lčení psychologickým působením“. Od svého vzniku prožila psychoterapie během dosavadních sta let velmi hektický vývoj přes hypnózu, psychoanalýzu, dynamickou psychoterapii, behaviorální, humanistickou, hlubinnou, sugestivní, systémovou, systemickou psychoterapii až po eklektický přístup a stále se rozvíjí. Současné charakteristiky psychoterapie, jak jsou uvedeny v knize „Chvála psychoterapie“, jsou tyto:

- více se orientuje na klienta v bezprostřední životní situaci
- začleňuje více humor
- stala se více věcí veřejnou
- velký vývoj v oblasti technik
- důraz na mobilizaci vnitřních i vnějších zdrojů namísto odkrývání patologie
- větší rozšíření systémových přístupů
- větší orientace na výsledky
- tendence užívat „obyčejný“ jazyk
- roste specializace
- důraz na to, aby terapie byla „ušita klientovi na míru“⁴⁰

3.2 Vznik a vývoj integrované psychoterapie

Vznik integrované psychoterapie je datován do let 1942-1949, kdy její zakladatel Ferdinand Knobloch uvádí v život praktické použití kauzality systémů v práci se skupinou a rodinou, a kdy malou společenskou skupinu začal pojímat jako quasi-uzavřený systém. Integrovaná psychoterapie vychází z psychoanalýzy a teorie učení, ale též behaviorálních terapií. I když Freud neprováděl socio-psychologické pozorování, došel k názoru, že neurotické symptomy, sny a přeráknutí, nejsou chaotické aktivity mozku, ale sociálně motivované struktury. Tento pohled od Freuda přijal Knobloch, učinil další krok a posunul se ke zkoumání interpersonálnímu a především ke zkoumání systému malých skupin.⁴¹ Knoblocha, jak bylo řečeno, nejprve velmi zaujala

⁴⁰ ZEIG, 2005, s. 36.

⁴¹ KNOBLOCH, 2003, s. 107.

psychoanalýza, kterou jak sám říká „chtěl zažít na vlastní kůži“ a proto absolvoval analýzu u doc. Hirsche. Později studoval u Anny Freudové, Melanie Kleinové a Hanse Eysencka, který dal pevný teoretický základ behaviorální terapii. Právě od něj převzal do svého myšlenkového konceptu a náhledu na psychoterapii principy behaviorální terapie. Byl dobře obeznámen s teorií sebepodrávajícího chování tak, jak jej popsal S. Freud, ale odmítl jeho vysvětlení skrze neurotický paradox. Nutkavé opakování jako působení destruktivního pudu, bylo Freudem, podle konstatování Knoblocha vysvětleno spekulativně a sám Knobloch se klonil spíše ke kritice, se kterou přišel Schultz-Hencke, který tuto teorii nahradil interpersonálním bludným kruhem. Knobloch také usiloval o dostatečné vědecké ověřování empirických výroků a o to, aby byla psychoterapie pokládána za aplikovanou vědu.⁴²

Důležité je zmínit jeho „existenciální“ zkušenost, kterou prožil v době druhé světové války, kdy on i jeho první žena byli deportováni do koncentračního tábora, kde manželka zemřela a F. Knobloch byl velmi silně ovlivněn, podobně jako Victor Frankl, pobytem ve svízelných podmínkách na hranici života a smrti. Sám autor o své zkušenosti říká: „*Moje zkušenost v německém koncentračním táboře za 2. světové války mi ukázala sílu lidské skupiny, jak ničící, tak léčivou. Současně jsem tam viděl neuvěřitelnou rigiditu sebepodrávajícího chování, jež vedla k izolaci a ostrakizmu. To přivedlo některé spoluvězně ke ztrátě naděje a do záhuby. Tehdy začaly mé pochyby o individuální psychoterapii, neb se mi zdálo, že je příliš slabá mobilizovat dostatečné síly, jež by otráslu rigiditou sebepodrávajícího chování. Mé pochyby se později potvrdily sledovat úplně všechny kauzální řetězce je možné jen v uzavřeném systému.*“⁴³

Dalším krokem vpřed k integraci, byl jednotící koncept skupinového schématu. V tomto období měl možnost strávit při své návštěvě Anglie nějaký čas v terapeutické komunitě Maxwella Jonese, a jak sám autor říká, „*tato návštěva se stala pro vývoj integrované psychoterapie osudnou.*“⁴⁴. Jednak dala podnět ke vzniku první terapeutické komunity v tehdejšímu komunistickému Československu, kterou založil okamžitě po návratu na jednom oddělení psychiatrické kliniky v Praze, jednak tyto prvky zavedl v lázních Libverda, kde spolupracoval s J. Skálou, F. Hájkem a O. Kučerou při práci s neurotiky. Po mnoha dalších krocích a hledání, jak způsobů uvedení do praxe, tak místa realizace, vznikla v roce 1954 první terapeutická komunita

⁴² KNOBLOCH, KNOBLOCHVÁ, 1993, s. 36-38.

⁴³ KNOBLOCH, 2001, s. 233.

⁴⁴ KNOBLOCH, KNOBLOCHVÁ, 1993, s. 19.

pro neurotické pacienty v Lobči u Mělníka a později Denní sanatorium Horní Palata v Praze.

Přinášet nové pohledy do psychiatrie a psychoterapie nebylo v tehdejším komunistickém režimu nijak jednoduché a nakonec se po vpádu sovětských vojsk do země, rozhodli spolu se svou druhou ženou, emigrovat. Nejprve na krátký čas do USA a později do Vencouveru v Kanadě. Tady naplno rozvinuli svou práci a založili fungující komunitu v Denním sanatoriu ve Vencouveru (Day House), které bylo součástí psychiatrického oddělení univerzitní nemocnice. Od roku 1991 začal F. Knobloch i se svou ženou pořádat v České republice první výcvikové kurzy v integrovaném pojetí a v roce 1993 zakládá v Kroměříži Mezinárodní středisko pro integrovanou psychoterapii a nový životní styl.⁴⁵ Velký podíl na založení tohoto střediska a jeho dosavadním fungování, má Iva Enachescu – Hroncová. Podrobně se také zabývala tématem sociální směny, která je v integrované psychoterapii jedním z důležitých, stavebních kamenů. V roce 2001 zakládá středisko INCIP v Českém Krumlově a vede ho až do své tragické smrti Pavel Kalný. Po jeho smrti organizuje tyto výcviky PSIN - Psychoterapeutický institut (Kubánek, Norek, Mandincová).

Integrovaná psychoterapie je integrovanou právě proto, že v sobě integruje prvky psychoanalytické, behaviorální a kognitivně-behaviorální. Zároveň jde o svébytný směr, který má své vlastní metody a pro svou práci využívá nejrůznější techniky, především expresivní, jako je dramaterapie, muzikoterapie, psychogymnastika nebo arteterapie, dále též rozbor snů, expozici a jiné. Pracuje jak na rovině interpersonální, tak systémové.

3.3 Od jedince k systému

Ještě dlouho po svém vzniku psychologii i psychoterapii unikal fakt, že „*jeden člověk není vůbec žádný člověk*“⁴⁶ a že homo sapiens, jakožto primát nepůsobí v izolaci, ale neustále probíhají vzájemné interakce mezi ním a dalšími lidmi. Lidé totiž tráví většinu svého času v malých skupinách, ať už jsou to partnerské či manželské dvojice, rodina nebo parta lidí, kteří mají společné zájmy. Na základě tohoto pozorování vznikla

⁴⁵ KRATOCHVÍL, 2006, s. 112.

⁴⁶ KNOBLOCH, KNOBLOCHOVÁ, 1993, s. 47.

v evoluční psychologii hypotéza, že nejmenší systém, ve kterém lze sledovat a studovat chování jednotlivce, je malá společenská skupina, zvláště pak rodina pacienta nebo klienta. Tento quasi-uzavřený systém pak nabízí pohled na bludný kruh, který představuje poruchu zpětné vazby u neurotického jedince.

Všichni lidé vstupují do různých skupin nejen se svými individuálními potřebami, ale také s cíli, u kterých mají menší či větší naději, že jich dosáhnou. Cesta k těmto cílům pak vede přes řadu odměn a nákladů, což je ovšem chápáno v nejširším smyslu slova. To znamená, že odměna může mít i povahu altruistickou a odměny i náklady mohou být skryté. Míra přitažlivosti skupiny pro jedince pak tkví v tom, zdali pro něj odměny i náklady budou přiměřeně stejné. Tedy jestli ve skupině dosahuje spravedlivé směny, tak jak on sám ji subjektivně vnímá.

3.4 Hlavní principy práce

Dvěma ústředními myšlenkami integrované psychoterapie je teorie sociální směny a rozšířená teorie malé společenské skupiny, kterou nazývá Knobloch skupinové schéma.

3.4.1 Sociální směna

Sociální směna, která má své kořeny v kulturní antropologii, se prolíná takovými oblastmi, jako je psychologie, sociologie, ale též ekonomie. Jde o spolupráci jedinců ve skupině či systému tak, aby cílem byl užitek pro všechny zúčastněné (v ideálním případě).

Teorie sociální směny jsou spojeny ve svých začátcích se jmény Homans, Thibaut, Kelley aj. Homans sám navrhl na principech Skinnerova operantního podmiňování a na ekonomických principech model „dyadické interakce“. Podle něj je způsob, jak jedinec reaguje v sociální situaci, dán jednak minulou zkušeností, četností získání odměn a uplynulou dobou od posledních odměn a jednak tím, jak dotyčný subjektivně vnímá spravedlnost odměn, které dostává.⁴⁷ Teorie sociální směny, jako taková se objevila na přelomu 50 a 60 let v sociální psychologii. S teorií sociální směny začal

⁴⁷ HOMANS, 1961, s. 54.

F. Knobloch intenzivněji pracovat v rodinné terapii, kde rovnováhu mezi odměnou a nákladem formuloval jako pravidlo motivační rovnováhy. Toto pravidlo by mělo vést terapeuta k tomu, aby vždy před svým zásahem do terapeutického procesu zvážil, nakolik bude platit rovnováha mezi odměnami a výdaji u jednotlivých zúčastněných.

Zjednodušeně lze tedy tvrdit, že teorie sociální směny nám ukazuje na fakt, že vztahy mezi jedinci zůstávají v rovnováze, nebo taky stabilní pouze za předpokladu, že náklady, které tyto vztahy přinášejí jedincům, jsou v příznivém poměru k ziskům.

3.4.2 Skupinové schéma

Jak bylo řečeno výše v pojednání o systémech, existuje hypotéza, která hovoří o malé společenské skupině, ve které lze sledovat jednotlivce, což je velmi výhodné, jelikož pro praxi není možné, aby mohl terapeut teoreticky pojmut celý klientův svět předpokladů.

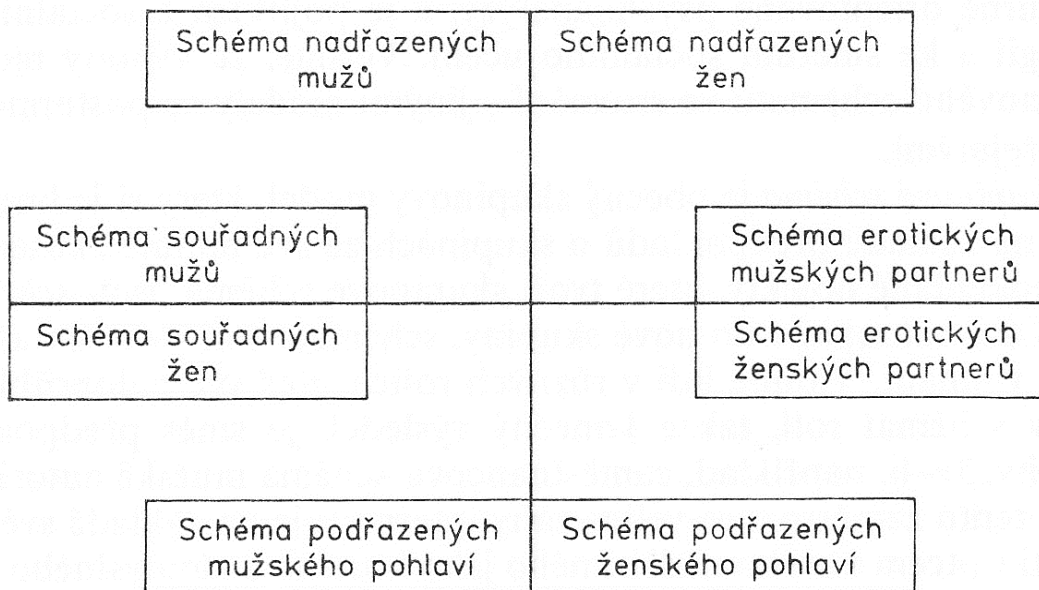
F. Knobloch jako první v roce 1963 uvedl do psychoterapie pojem „skupinové schéma“. Sám autor o něm říká toto: „*Skupinové schéma je obecný skupinový model, který si jedinec vyvinul na základě předpokladů o skupinách ze své minulé zkušenosti. Předpokládané objekty, které tvoří skupinové schéma, jsou schémata rolí. Když vstoupíme do nové skupiny, schémata rolí ovlivní naše sociální vnímání. Vidíme lidi v různých rolích přes své poloprůhledné masky schémat rolí, takže konečný výsledek je směs předpokladů a reality.*“⁴⁸ Odtud tedy integrovaná psychoterapie předpokládá, že každý z nás máme ve své mysli schémata rolí, která ovšem nejsou pouhou kognitivní mapou, ale obklopují nás a ovlivňují i v našem předpokládaném prostoru, jelikož se schémata rolí jsme v interakci i ve fantazii a dokonce ve snech.

Dalo by se říci, že žádná psychoterapie se neděje jen individuálně, jelikož klientovo chování i prožívání vůči terapeutovi v sobě nese zpřítomněnou účast, třeba symbolickou, členů spojených s klientovým „světem“.⁴⁹ V systému malé společenské skupiny tedy probíhají interakce jak se skutečnými osobami, tak s osobami představovanými. Každý jedinec má základní plán skupin, který Knobloch nazývá „skupinové schéma“, což je jakási obdoba tělového schématu Schindlera. Ve styku se skutečnými lidmi skupinové schéma spoluurčuje chování, přispívá k sociálnímu

⁴⁸ KNOBLOCH, KNOBLOCHOVÁ, 1993, s. 83.

⁴⁹ RIEGER, 2007, s. 33.

vnímání i reagování na osoby v různých rolích, tj. v rolích autorit, souřadných, podřadných a erotických partnerů.⁵⁰

Obrázek č. 1

Toto schéma slouží, spolu s dalšími informacemi o klientovi, především ke skupinové práci, ale využitelné je i pro práci s jednotlivci v individuální terapii. Je to podle jeho tvůrce jak kognitivní mapa, ve které lze číst, co očekávat od lidí, když se s nimi setkáme, tak model pro sociální výcvik, jakési tréninkové hřiště, prostřednictvím kterého můžeme zkoušet a nacvičovat různá řešení problémů. Poslední funkci, kterou skupinové schéma plní, je systém odměn a nákladů. Ono totiž poskytuje systém substitučních odměn a nákladů tak jak je tomu v běžném životě. Schéma role může odměňovat nebo trestat, vytvářet pocity viny nebo uspokojení. Pro příklad zde uvedeme následující: Jedinec, který nedokáže dosahovat úspěchů a neustále selhává předně tam, kde se musí podřídit autoritě, má ve svém schématu nadřazených mužů svého otce, který byl agresivní a neustále srážel klientovo sebevědomí. Pokud se začne pracovat se schématem jeho rolí, dojde se postupně (a kupodivu neočekávaně rychle) k odkrytí klientova pohledu na autority, k jeho maladaptivnímu chování a přenosu role otce na všechny mužské jedince, kteří jsou v autoritě.

Skutečná skupina představuje jakýsi systém komplementárních rolí, kde se jedinec učí svou roli vůči jiným, ale do jisté míry (především v rodině) se s danou rolí také identifikuje. Podle Knoblocha je nejdůležitější, ale také nejtěžší úkol

⁵⁰ KNOBLOCH 2001, s. 235.

psychoterapie, měnit osobnost a odstranit nebo zmírnit sebepodřívající chování, což podle jeho konstatování znamená měnit skupinové schéma. Technika zjišťování skupinového schématu, jehož formu navrhla J Knoblochová, je základní součástí integrované psychoterapie.⁵¹

3.5 Metody práce

3.5.1 Dotazníky, životní křivka a skupinové schéma

Dotazník, kterým je zjišťováno, co a jak intenzivně v životě klienta přispívá k jeho nespokojenosti v životě. Vyžaduje se, aby na každý z 15 následujících bodů odpověděl klient minimálně jednou větou a zároveň přiřadil bodové hodnocení v rozmezí 0–5 (0 žádný problém, 5 nejhorší stav nebo problém) podle toho, jak daný problém vnímá on sám. (Viz Příloha č. 1)

Životní křivka je součástí každého dotazníku. (Viz Příloha č. 2) Pokud klient není pacientem, vyplňuje pouze část: spokojenost - ne neurotické příznaky. Životní křivka začíná první vzpomínkou, kterou je klient schopen si vybavit. Ne však ani tak na rozumové rovině, jako spíše emoční. Vzpomínka by měla mít emoční náboj – jak se asi klient v tu dobu cítil, jak mu bylo. Každé číslo v horním řádku vyjadřuje jeden rok života - je tedy třeba se rozpomenout, co významného se v kterém roce stalo. Klient neprůměruje, pokud se v roce udála pozitivní i negativní událost, označí se obě (nebo i více). Takovýmto způsobem pokračuje klient až ke svému aktuálnímu věku. Jednotlivé označené důležité body života klient spojí do křivky, se kterou terapeut pracuje následovně: Terapeut si vezme vyplněnou „životní křivku“ klienta, a spolu s ním se postaví do kruhu, který tvoří skupina. Pak ruku v ruce jdou s terapeutem uvnitř kruhu skupiny. Terapeut, který práci vede, se zastaví s klientem u každé důležité události jeho životní křivky a na pomyslné čáře určuje jednotlivé kroky vlevo (pozitivní pocity), vpravo (negativní). Začíná se popisem první vzpomínky. Pokud dojde k jakémukoli emotivnímu projevu, je patrné, že vzpomínky jsou stále „živé“ a je možno přejít k práci na skupinovém schématu. Terapeut pracuje se všemi informacemi, které od klienta získal díky vyplnění dotazníku, životní křivce a skupinovému schématu. Je zde v roli

⁵¹ KNOBLOCH, KNOBLOCHOVÁ, 1993, s. 84-86.

průvodce a toho, který pomáhá hledat bludné kruhy sebedopřívajícího vnímání i chování klienta.

Skupinové schéma vyplňuje klient od středu - kde je umístěno „já“ (Viz Příloha č. 3) tak, že postupně doplní všechny osoby, které považuje v minulosti i přítomnosti za důležité nebo o kterých se domnívá, že patří do jeho vztahového rámce.

„Autority mého života“: mužské i ženské autority, které klienta v životě jakýmkoli způsobem ovlivnily nebo na něj působily či působí, měly nebo mají nad klientem moc (otec, dědeček, strýc, matka, babička, teta, soused, učitel, šéf, trenér, atd.)

„Přátelé“: souřadné osoby, se kterými byl nebo je klient ve vztahu souřadném 50 /50.

„Intimní partneři“: osoby ve smyslu erotickém. Všechny osoby, které klient vnímal a vnímá tak, že by se daly v jakémkoli smyslu zařadit do této kategorie, jelikož překročily zónu intimity (je možné, že pouze v klientových myšlenkách).

„Podřízení“: osoby na klientovi závislé v jakémkoli směru v minulosti i přítomnosti. Osoby, kterým klient ve svém životě byl a je autoritou.

Se skupinovým schématem se pracuje ve skupině následovně: Terapeut si vezme vyplněné skupinové schéma a dotazník, klient se postaví k terapeutovi doprostřed místnosti, přičemž skupina sedí okolo do kruhu. Klient si zvolí ze skupiny tzv. **„signifikantní osoby“** – tedy takové lidi, kteří mu čímkoli připomínají ty osoby, které má napsány ve svém skupinovém schématu a uspořádá si své skupinové schéma na místě. Před sebe postaví autority, po levé ruce intimní partnery, po pravé přátele a za sebe podřízené. V následujícím kroku volí klient sám dle svého rozhodnutí, se kterou osobou potřebuje hovořit. Klient řekne, v jakém vztahu s osobou je a co k ní momentálně cítí. Pak si dotyčné osoby stoupnou proti sobě, nataženýma rukama se dotýkají dlaněmi a za podpory a vedení terapeuta vede klient monolog k dané osobě.

Celá skupina se aktivně účastní „sezení“ a pokud si kdokoli z účastníků myslí, že by měl vstoupit do monologu a může jej nějakým způsobem posunout, rozehraje dialog – má právo vystoupit z kruhu, přistoupit k signifikantní osobě nebo ke klientovi, dotknout se ramene a promluvit za danou osobu (v odpovědi nebo v otázce). Klient se vyjádří, zda s touto myšlenkou souhlasí nebo ne. Takto se postupně „rozehrává“ rozhovor se všemi osobami v kruhu.

Často se před prací na skupinovém schématu pracuje na životní křivce, která pak uvede a upřesní konflikt nebo nespokojenost důležitou i ve skupinovém schématu. Není

pak nutné stavět celé skupinové schéma, ale terapeut pracuje s autoritou, intimním partnerem či jinými signifikantními osobami zvlášť.

3.5.2 Síla a dynamika skupiny

Integrovaná psychoterapie klade důraz na práci ve skupině a na využití skupinové dynamiky, která je hybnou silou celého procesu. Skupina spolupracuje a vyjadřuje, jak na ni sdělení klienta působí, co vnímá, snaží se pojmenovávat, co právě zaznívá, probíhá. Jednotliví členové jsou nejen zúčastněnými pozorovateli, ale vstupujícími a zasahujícími účastníky. V práci se skupinou se mimo jiné používá řízená abreakce, tedy použití hlasité řeči. Při vyslovování těžkých zážitků je účastník skupinové práce terapeutem veden k hlasité řeči, aby slyšel sám sebe a aby slyšela zřetelně i skupina. Někdy je klient vyzýván k opakování důležitého sdělení s gradací hlasu. Pokud klient vyjádří, že se zlobí, štvě ho někdo z jeho skupinového schématu, je jemu i jeho signifikantní osobě vložen do rukou "molitanový obušek" který dává možnost vyjádřit míru zlosti a uvolnit potlačenou agresi nebolestivým „úderem“, ale důrazným a se slovním doprovodem. K tomu všemu je klient vybízen terapeutem na základě vlastního prožívání a podle toho, jak terapeut vnímá sílu potlačených emocí.

Po emočně náročném rozkolísání je třeba, aby klient získal podporu. K této emoční podpoře může docházet slovně nebo i prostřednictvím objetí klienta členy skupiny. Terapeut je ten, kdo dává najevo podporu a pomáhá a také vede k podporování dýchání v emočně náročných situacích. Po ukončení celé práce ve skupině je opět důležité, aby klient, který „pracoval v kruhu“ získal ocenění a podporu od skupiny, tedy aby výdaje a zisky byly v rovnováze.

Po ukončené práci se vždy skupina sejde uprostřed, drží se za ramena, někdy mlčí a houpe se, pak každý stručně hodnotí, jak se cítí - opět je zde prostor pro ocenění práce toho, kdo měl velký výdej.

3.5.3 Expresivní metody

Součástí terapeutického procesu u expresivních metod je nutnost vyrovnat se znovu a znovu s prvkem náhody, chceme-li improvizace, tedy jakési adaptace na novou situaci. Toto vše je velmi dobrý moment především pro učení se zvládat stres a zvyšovat toleranci na úzkost.⁵²

⁵² VYMĚTAL aj., 2005, s. 260.

Integrovaná psychoterapie využívá **psychodramatu** tak, jak jej vypracoval Moreno. Toto improvizované, zjednodušené divadlo pomáhá odkrývat, jaké má klient schopnosti a identifikovat se s rozmanitými rolemi. Další metodou je **muzikoterapie**, kde je využito interpersonální teorie hudby. Hudba je vnímána jako cesta k vyjádření sebe sama a svých prožitků. Hledají se možnosti sdělení i porozumění. Je využíván Learyho cirkumplex - dominance, submise, exhibice kladná a záporná, útok i útěk, afiliace, avoidance. Interpersonální hypotéza hudby, kterou formuloval sám Knobloch, říká, že hudba provokuje interpersonální tendence, které jednak prožíváme jako vlastní, jednak je vnímáme, jako přicházející od někoho, kdo je s námi v interakci. Proto můžeme tvrdit, že hudba vyvolává událost ve skupinovém schématu a hudební terapie je součástí integrované psychoterapie.⁵³ Nedílnou součástí používaných metod je **psychogymnastika**, kterou nejvíce rozvinula J. Knoblochová a jejíž hlavní složkou jsou pantomimická témata.

⁵³ KNOBLOCH, KNOBLOCHOVÁ, aj., 1968, s. 230-232.

4 UKÁZKA DOSAVADNÍ PRÁCE S KLIENTY

Než se tedy dostaneme k výzkumné části práce, která by měla propojit výše popsanou psychoterapii a předně odpovědět na otázku, jaké by byly možnosti jejího využití v práci s mládeží, dovolím si zde ještě krátký exkurz do dosavadní vlastní práce s cílovou skupinou v rámci sociální služby, kterou poskytujeme. Uvedeny zde budou dvě podobné aktivity, kterých je využíváno, jako možnosti posunovat mladé lidi v jejich náhledu na životní situace či jejich vlastní jednání. Nejde prozatím v pravém smyslu slova o psychotherapeutickou činnost, ale terapeutické působení je zde možné vysledovat, jelikož jde i o to, pomoci klientovi odkrývat nejen špatné postoje a jednání, ale též skryté příčiny problémů. Pokud bychom mněli být přesní, pohybujeme se v těchto aktivitách na rovině socio-therapeutické. Pokud se objeví u klienta potřeba některou skutečnost, které se dotýkal program, jehož se zúčastnil, rozebrat osobně, probíhá s klientem individuální terapeutická práce.

4.1 Aktivita č. 1: program „K2-zdolej svou horu“

Od roku 2004 je v České republice účinná samostatná právní úprava trestního soudnictví pro mladistvé, která komplexně upravuje hmotněprávní i procesní aspekty trestání mládeže. Pokud se týká mladistvých pachatelů trestných činů, je jedním z nástrojů potrestání mladistvého tzv. opatření: *„Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.“*⁵⁴ Jedním z druhů opatření je mimo jiné tzv. „výchovné opatření“, které může být k dosažení účelu zákona mladistvému uloženo při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření. V tomto zákonném rámci se tedy pohybuje program K2, který spadá do výchovné povinnosti, což je vedle dohledu probačního úředníka, probačního programu, výchovného omezení a napomenutí s výstrahou, jedním z pěti druhů výchovných opatření.

⁵⁴ ZÁKON 218/2003 Sb., 2013.

Cíl a popis aktivity

Program je zaměřen na mladistvé pachatele trestné činnosti, tedy mládež, ve věku 15-18 let, jak byla vymezena v první kapitole. A současně na osoby mající rozsudek nebo rozhodnutí, které účast v programu ukládají, osoby s probačním dohledem nebo v péči orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Cílem programu je umožnit především mladistvým pachatelům trestné činnosti splnit jejich výchovnou povinnost dle §18 (*účast na programu soc. výcviku, vzdělávacím, rekvalifikačním programu apod.*)⁵⁵, ale také pomoci přispět k prevenci dalšího protiprávního jednání, a to zejména prostřednictvím rozvíjení důležitých sociálních dovedností cílové skupiny. K vytvoření programu byla inspirací nejznámější osmitisícovka, nejobtížněji zdolatelná hora světa, která se pro mnohé stala výzvou a mnozí na ní vyzkoušeli své možnosti, schopnosti i sílu odhodlání. Jelikož je program inspirován především oním procesem zdolávání hory, je celý připraven v tomto duchu. Etapy výstupu a výškové tábory v programu představují konkrétní aktivity. Na této cestě při zdolávání „hory“ je důležitá příprava, vybavení, spolupráce ale i pomoc zvenčí. Jak vypadá celý program, jeho aktivity a co je obsahem lekcí, je patrné z tabulky a přiložené ukázky jedné zážitkové hry. (Viz Příloha č. 4)

4.2 Aktivita č. 2: simulační hry a víkendové pobyty

V rámci práce s cílovou skupinou v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež a rovněž v rámci spolupráce s OSPOD, která se týká předně dětí ve věku 15-18 let, které byly dány do péče pěstounských rodin, byl vytvořen program víkendových pobytů a pracovníci každoročně realizují několik simulačních zážitkových her s návazným víkendovým pobytem a po-víkendovým setkáním všech účastníků. Nejde v první řadě o vyplnění volného času ani o aktivity, které by nahradily aktivity některých zájmových organizací, ale o socio-terapeutické působení na skupinu mladistvých.

⁵⁵ ZÁKON 218/2003 Sb., 2013.

Cíl a popis aktivity

Cílem těchto programů je především:

- pomoci dospívající mládeži převážně ze znevýhodněného sociálního prostředí, která je ohrožena sociálním vyloučením, vymanit se z nezdravých vzorců myšlení a chování
- pomoci vyjádřit emoce a touhy přiměřeným způsobem a otevřít otázky smysluplnosti bytí
- podpořit skupinu mladistvých v osobnostním rozvoji a pomoci jim získat užitečné a praktické dovednosti a znalosti pro život přiměřeným způsobem a formou, která by jim byla srozumitelná, měli z ní praktický užitek a zároveň zažili korektivní zkušenost.

Příložená tabulka (Viz. Příloha č. 5) je přehledem toho, jak vypadá program v roce 2013. Pokud by skupina klientů zůstala více méně totožná, je třeba program přizpůsobit okolnostem a změnit témata. Pokud by se téma nechalo stejné, je třeba jej rozpracovat a posunout dál tak, jak se to ve skupině jeví vhodné. Pro příklad práce je uvedena také jedna zážitková hra. (Hry jsou uvedeny jen z části, jako krátká ukázka práce pro doplnění si představy.)

4.3 Porovnání aktivit, metody práce

Metody práce se skupinou mladistvých pachatelů jsou voleny s ohledem na tato specifika: negativní motivace v programu – nedobrovolný klient, odmítání přiměřenosti trestu, tendence předvést se před skupinou „v horším světle“, nepochopení svobody, a ztráta smyslu. Specifika práce s touto skupinou vyplývají především z faktu, že jde o dospívající jedince, kteří jsou v této fázi vývoje velmi kritičtí a tím, že si vymezují hranice a hledají své vlastní místo v životě, také často a s patřičnou razancí vystupují proti autoritám. Tento postoj je u některých ještě podpořen nevhodnou nebo i velmi špatnou výchovou v rodině a někdy špatnou zkušeností jednotlivých účastníků s autoritami vůbec. Mladistvý velmi často „zkouší odolnost“ lektora a snaží se (alespoň z počátku) posunovat stanovené hranice.

Do programu přicházejí také pravidelně mladiství, kteří odmítají přiměřenost trestu v podobě, která jim byla vyměřena. Jedna skupina mladých lidí zároveň zlehčuje

celé své jednání, které jim způsobilo tyto problémy a díky kterému se dostali do programu. Většinou vnímají trest jako neadekvátní k tomu, co udělali a tendence ospravedlnit se jsou u nich velmi silné. Nemají otupělé svědomí, ale většinou jakési povrchní, dalo by se říct lehkovážné. K dalšímu specifiku patří typický znak osobnosti, kterým je impulzivita těchto mladistvých, který jako jeden z faktorů ovlivňuje delikventní chování některých účastníků. Impulzivita, která souvisí se syndromem hyperaktivity, se projevuje především ve špatné soustředěnosti, krátkém čase, po který jsou mladiství schopni (nesouvisí s ochotou) vnímat výklad lektora, ale také v nepřiměřených reakcích na okolní podněty ať už od lektora nebo jednotlivých členů skupiny. To je tedy hlavní rozdíl mezi oběma skupinami.

Společným znakem obou skupin je fakt, že tato mládež často, dalo by se říci v naprosté většině, velmi neochotně rozebírá své vnitřní postoje a především své vnitřní konflikty mezi skupinou vrstevníků. Cítí se ohrožení a spíše než mluvení je zaujme nějaká „akce“. Velkou roli hraje rovněž fakt, že pro mladé lidi je obecně problém vyjadřovat své pocity v přítomnosti vrstevníků, jelikož ve vrstevnické skupině má mladý člověk potřebu vyniknout a imponovat. Tato potřeba vyniká zvláště u těch, kteří mají problémové chování. „Nevěřím si, že bych mohl být v něčem pozitivním dobrý, vyniknu aspoň v tom nejhorším“. Naopak pozitivní u takovéto skupiny je její větší soudržnost a spontánnost. Mladí lidé neulpívají na zaběhlých formách a rychle se učí a přijímají nové podněty, pokud jsou dobře motivováni.

Práce v malých skupinách, která má řadu výhod: členové skupiny se učí lépe pravidlům spolupráce, rozvíjejí vlastní komunikační dovednosti, naučí se společně řešit rozdílné názory a metoda umožňuje zapojení méně aktivních účastníků

Brainstorming, kde se mohou zapojit i méně aktivní členové skupiny a může být postupně odstraněn ostych, že se jedinec „ztrapní“ nebo to, co řekne, nebude úplně dobře. Jde o metodu rozvíjející představivost a kreativitu, která pomáhá nalézt řešení pro celou řadu problémů. Je vhodná na ujasnění pojmů a na začátku lekce před samotným výkladem.

Hraní rolí, kde se rozvíjí empatii, fantazii, porozumění a schopnost vyjadřovat postoje, názory a hodnoty. Také vede k přemýšlení o různých alternativách řešení.

Škálování - Aktivita je vhodná při řešení kontroverzních témat nebo témat, u kterých je předpoklad, že na ně budou mít účastníci naprosto rozdílný pohled. Témata

také většinou nemají jednoznačné řešení, jde také o etická témata a případy, ve kterých záleží spíše na postojích jednotlivce. Na tom, jak danou věc „uchopí“.

Řízená diskuze, ve které se účastníci učí rozhodovat, zaujímat stanoviska, obhajovat své vlastní názory a přijímat za ně zodpovědnost. Osvojují si ale i sociální dovednosti – schopnost empatie, zvládání konfliktů, přijímání kompromisů. Řízená diskuze je náročná jak pro vedoucího skupiny, který by měl vhodně volenými otázkami usměrňovat emoce jednotlivců a vést je ke konstruktivním závěrům, tak pro samotné účastníky, kteří se teprve učí pravidlům diskuze. Cílem diskuze není výsledek, ale dovednost kultivovaně prezentovat své vlastní názory a vyslechnout stanoviska opačná.

Metody práce s v aktivitě č. 2. jsou podobné, ale mnohem rychleji se tato skupina dostává do momentu, kdy je ochotna spolupracovat jak s pracovníkem, tak spolu navzájem. Velmi podstatnou roli v této práci, můžeme říci ústřední, hraje zážitková simulační hra, která je vystavěna vždy se záměrem podpořit spolupráci skupiny, vystavit ji krizovým momentům nebo takovým situacím, ve kterých se její členové budou muset rozhodovat, zaujímat postoje, přijímat kompromisy nebo také přebírat zodpovědnost.

Když tedy porovnám obě aktivity, jsou si v mnohém podobné. Předně jde o skupinovou práci, ve které se uplatňuje dynamika skupiny a vše, co lze v práci se skupinou využít, pokud se týká skupiny orientované na sociální učení. V obou případech je se skupinou pracováno stejnými či velmi podobnými metodami, ve kterých se nejvíce využívá vlastního prožitku v rámci zážitkové hry, na pozadí kterého jsou rovněž rozebrány reakce jednotlivých účastníků, přičemž velký důraz je kladen na možnost ventilovat vlastní emoce, ať už jsou pozitivní nebo negativní.

5 VÝZKUM

*„Vědecký výzkum je předem plánovaný postup, kterým systematicky popisujeme určitou skutečnost nebo kriticky zkoumáme hypotézu o předpokládaných vztazích mezi empirickými jevy.“*⁵⁶ Toto konstatování je jednou z definic, která jednoduše vystihuje výzkumný proces, který bylo třeba uskutečnit.

Na samotný úvod by bylo vhodné uvést zde jednu myšlenku I. Yelloma, že člověk se stále setkává se základní skutečností psychotherapeutického výzkumu a tou je fakt, že přesnost výsledku je přímo úměrná trivialitě zkoumaných veličin. Ale to je podivná věda. Jak se v tom tedy máme pohybovat? Tady Yellom doporučuje, stejně jako Husserl fenomenologickou metodu a jít přímo k člověku samotnému – jít až k fenoménu a setkat se s druhým člověkem bez přístrojů a standardizovaných předpokladů. *„Nakolik je to možné, člověk musí uzavřít do závorky svůj vlastní pohled na svět a vstoupit do prožitkového světa druhého člověka.“*⁵⁷

5.1 Cíl výzkumu a vydefinování výzkumné otázky

Cílem výzkumného šetření, v jehož průběhu bylo vytvořeno několik případových studií, bylo dojít k odpovědi na otázku, do jaké míry lze aplikovat integrovanou psychotherapii do sociální práce s danou cílovou skupinou. Případové studie byly sepsány na základě poradenských rozhovorů, intervencí a vzájemných interakcí pracovníků s klienty v konkrétní sociální službě. Pokusili jsme se o podrobné zpracování a doplnění kazuistik ze všech dostupných pramenů a informací. Předně šlo o zápisy intervencí, individuální plány klientů, zápisy z poradenství a socioterapeutických setkání, ale také z víkendových pobytů a programu K2, jako byly vyplněné dotazníky nebo vlastní psané či kreslené úvahy klientů.

Výzkumná otázka tedy zní: Jaké jsou konkrétní možnosti aplikace integrované psychotherapie v práci s vymezenou cílovou skupinou?

⁵⁶ VYMĚTAL, 2004, s. 129.

⁵⁷ YELLOM, 2003, s. 33.

5.2 Metodologie výzkumu

Metoda, která byla pro tento výzkum použita, je případová studie, což je intenzivní zkoumání případu v čase, někdy i velmi dlouhém, například let. Jde o situaci jednoho člověka, jednoho problému nebo jedné životní etapy. Tato metoda kvalitativního výzkumu se v daném případě jevila jako nejlepší možná volba. Měla totiž potenciál přinést podrobné informace o zkoumaném fenoménu, v tomto případě o tom, jak by se na pozadí životního příběhu, popsaného v dané kazuistice, dala vysledovat příhodná chvíle pro aplikaci integrované psychoterapie.

Miroslav Disman, jak uvádí M. Miovský ve své knize říká, že kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality, přičemž Miovský dodává, že cílem je odkrývání významu, který je podložen sdělovanými informacemi. Používáme jej především pro popis, analýzu a interpretaci nekvalifikovaných či nekvalifikovatelných vlastností psychologických fenoménů, které zkoumáme.⁵⁸

J. Hendl ve své práci definuje přednosti a nevýhody kvantitativního výzkumu takto: předností tohoto výzkumu je, že

- získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události nebo fenoménu
- zkoumá fenomén v přirozeném prostředí
- umožňuje studovat procesy
- umožňuje navrhnout teorie
- dobře reaguje na místní situace a podmínky
- hledá lokální příčinné souvislosti
- pomáhá při počáteční exploraci fenoménů

nevýhoda spočívá v tom, že

- získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí
- je těžké provádět kvantitativní predikce
- je obtížnější testovat hypotézy a teorie
- analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy
- výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi⁵⁹

⁵⁸ MIOVSKÝ, 2006, s. 16.

⁵⁹ HENDL, 2005, s. 53.

Případová studie se běžně jako výzkumná metoda používá jak v medicínských, tak v ekonomických oborech. V posledních letech se stále častěji využívá též v sociologii, psychologii a jiných sociálních vědách. Jelikož cílem kvalitativního výzkumu obecně, je lépe porozumět sociální situaci, zkoumá kvalitativní výzkumná metoda danou problematiku do větší hloubky a v reálném kontextu životních situací. Problém je pak s šíří (tedy zobecňováním) získaných poznatků. Nelze dost dobře generalizovat, o což tato diplomová práce ani její výzkum neusiluje. Poznatky, ke kterým výzkum směřuje, by jistě pomohly pracovníkům, kteří pracují s cílovou skupinou, zkvalitnit práci, popřípadě zavést integrovanou psychoterapii, jako součást práce s „rizikovou“ mládeží ohroženou sociálním vyloučením.

5.3 Cílová skupina participantů

Prvním praktickým úkolem poté co byla vydefinována výzkumná otázka a rozhodnuto, jaký typ výzkumu bude použit a jaká metoda, byl výběr participantů, kteří by představovali vzorek, který by nejlépe vystihoval cílovou skupinu, jak je uvedena v názvu této práce.

Výzkumné šetření tedy proběhlo v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež, které funguje od roku 2004 a poskytuje služby sociální prevence v plné šíři tak, jak je stanovuje zákon. Nejprve se započalo s širokou skupinou frekventantů, ze které byl vybrán vzorek čtyř konkrétních klientů a to následujícím způsobem:

Krok č 1: vybrání všichni klienti, kteří byli dle platné smlouvy uživateli služby v letech 2007-2012

Zdůvodnění: Klienti, kteří využívali službu v předcházejících letech, neměli relevantní a porovnatelné záznamy (nejasnosti ve standardech) . U některých klientů se nevedla dostatečná dokumentace. U klientů, kteří se stali uživateli služby teprve v roce 2013, zase neuplynula dostatečně dlouhá doba na to, aby v podmínkách tak, jak jsou ve službě prozatím nastaveny, pracovníci zjistili dostatečné množství informací potřebných k danému výzkumu.

Krok č. 2: Vyřazení klientů, kteří v období uvedených let využívali službu po dobu kratší než jeden rok nebo službu využili pouze nárazově a v žádném období trvaleji či pravidelněji.

Zdůvodnění: Tito klienti neměli potřebu využít sociální poradenství z důvodu nedůvěry, nechuti měnit svou situaci nebo naopak proto, že měli dostatečné vlastní vnitřní zdroje ke změně nebo jim bylo v konkrétním problému pomoheno jinde. Patří sem také klienti, kteří využili službu nárazově z důvodu momentální krize, a byla jim poskytnuta pouze krizová intervence nebo potřebovali konkrétní pomoc v konkrétní situaci a poté, co se situace vyřešila, přestali službu využívat.

Krok č. 3: Vyřazení těch klientů, se kterými je ve službě sice sestaven individuální plán, ale aktivita je spíše na straně pracovníků, kde probíhá motivace a rozkrývání skutečných potřeb klienta.

Zdůvodnění: Typický klient Nízkoprahového zařízení většinou nemá při příchodu žádnou zakázku, která by se dala okamžitě uchopit a řešit. Jeho potřeba nebo představa je *„Být jen s kámoši na jednom místě a využít prostor nebo si zahrát fotbálek zadara.“* Uměním pracovníků je nevytvářet u příchozího uměle problém, aby měli sami co dělat, ale cíleným a opakovaným rozhovorem a interakcí s klientem získat obrázek o jeho životním prostoru, cílech, možnostech a schopnostech nebo i chuti či nechuti něco ve svém životě měnit. Vyřazená skupina klientů představovala tedy takové uživatele služby, kteří jsou zatím ve fázi „pouhého docházení“ do klubu. Stačí jim prozatím, že jsou v bezpečném prostoru, mohou si tu odpočinout nebo se tu realizovat v činnostech, které jim toto zařízení nabízí. Pracovníci již mohou vnímat jejich rýsující se potřeby a například také to, že klient má v životě zásadní problém, ale klient zatím nevnímá, že něco není v pořádku a pokud ano, s velkou pravděpodobností zatím stále získává důvěru k těm, kterým by se později mohl svěřit. Vzorek klientů, který zůstal po vyřazení všech předcházejících, prezentuje skupinu, se kterou se v zařízení dlouhodoběji a intenzivněji pracuje nebo pracovalo.

Krok č. 4: Z tohoto vzorku byli tedy vybráni poslední čtyři klienti, kteří byli zařazeni do námi prováděného výzkumu. Jejich výběr byl tedy ovlivněn jednak poměrem děvčat a chlapců, jako uživatelů služby, ale také specifikací cílové skupiny.

Zdůvodnění: Z tabulky níže vyplývá, že poměr chlapců vzhledem k dívkám, které službu využívají, je přibližně 3:1. Proto jsem z posledního vzorku vybrala tři chlapce

a jednu dívku, aby zastoupení ve vzorku odpovídalo co nejvíce skutečnosti. Specifikace cílové skupiny byla v tom, že výzkumná otázka je zaměřena na mládež ohroženou sociálním vyloučením. Mohlo by se zdát, že takto ohroženi jsou všichni uživatelé dané služby, ale po dlouhodobější práci s nimi je možno zjistit, že tomu není u všech a u jiných je toto riziko naopak velmi vysoké nebo již k sociálnímu vyloučení u klientů dochází.

	KROK Č. 1	KROK Č. 2	KROK Č. 3	KROK Č. 4
KLIENTI	158	126	78	4
%	100	100	100	100
CHLAPCI	113	88	65	3
%	72	70	83	75
DĚVČATA	45	38	13	1
%	28	30	17	25
				Tabulka č. 2

Vzorek participantů by se dal vybrat i jednodušším způsobem tak, že bychom vybrali čtyři klienty, kteří momentálně nejintenzivněji využívají službu včetně sociálního poradenství, ale takto vybraný vzorek by nepostihl danou práci s cílovou skupinou v možné šíři, která se zde nabízela. Pávě využití možnosti práce v dlouhém časovém úseku se mi jevilo jako přínosné a proto bylo do výběru na samém začátku zahrnuto širší spektrum klientů, kteří zde docházeli nebo ještě stále dochází v průběhu šesti let.

5.4 Kazuistiky

Kazuistiky zde popsané jsou získány od klientů, kteří byli obeznámeni s faktem popisu jejich životní situace a kteří dali v rámci poskytování služby svůj informovaný souhlas. Veškerá jména i některé reálie, které nebyly pro kazuistiku podstatné, a které by mohly identifikovat danou osobu, byly změněny. Jelikož klientka, která byla do výzkumu vybrána, nesouhlasila s uveřejněním svého příběhu, byla z tohoto vzorku participantů vyňata a dále byly zpracovány pouze tři případové studie.

5.4.1 Klient č. 1

Vladimír narozený v roce 1988, vyučený v oboru prodavač, od ukončení studia nikdy nepracoval v oboru, momentálně dlouhodobě nezaměstnaný, pouze příležitostné brigády či práce na krátkou dobu. Doposud žádná déletrvající známost. Do zařízení dochází v nynější době už jen sporadicky, spíše aby se pozdravil a podělil se se svými úspěchy a neúspěchy.

První kontakty s klientem

První kontakt s klientem proběhl jako mnoho typických kontaktů v NZDM. Vladimír přišel do zařízení v patnácti letech ze zvědavosti spolu se svými kamarády, se kterými tvořili již několik let nerozlučnou partu. Nepatřil k těm klientům, kteří se pracovníkům vyhýbají, nechtějí se bavit a všemožně se snaží o to, aby s nimi pracovník nemohl navázat bližší kontakt. Už od samotného začátku byl velmi společenský, otevřený a vstřícný. Neměl žádný problém v navázání kontaktu s jakýmkoli pracovníkem v zařízení. Z počátku využíval především možnosti zahrát si stolní fotbal zadarmo a ohrát se a schovat před nepřízní počasí v příjemném prostředí, kde docházeli i jeho dlouholetí kamarádi. V době jeho prvních kontaktů a návštěv NZDM nebyl v platnosti zákon o sociálních službách a neplatila tak striktní a jasná pravidla pro prvokontakt a individuální plánování s klienty jako nyní. Z tohoto důvodu docházel do zařízení delší dobu (nepravidelně a s přestávkami asi půl roku) než došlo na rozhovor o jeho potřebách, o tom, co by v klubu chtěl dělat, co od návštěv očekává a také došlo na rozhovor o jeho osobních potřebách. Po tomto zásadnějším rozhovoru a také po prvním víkendovém pobytu, na který spolu s dalšími klienty odjel, se změnil jeho postoj k pracovníkům. V tomto půlročním období a prožité víkendovce získal Vladimír dostatek důvěry a jakousi jistotu ve vztazích do té míry, že byl ochoten začít se svěřovat se svými problémy. Postupně začal do klubu docházet pravidelně, denně a nakonec zde trávil veškerý svůj volný čas. Byl také jedním z mála klientů, který jezdil na každou pořádanou víkendovou akci.

Sociální diagnostika

Postupně, jak se klient otvíral ve své důvěře k nám, mohli jsme sestavit jeho „rodinou mapu“, proniknout do jeho sociálních vztahů a zabývat se také jeho osobností, jeho možnostmi, schopnostmi, příležitostmi nebo naopak překážkami v naplňování

životních cílů. Chlapec vyrůstal do svých osmi let spolu s matkou, otcem a o šest let starší sestrou. Otec pracoval jako montér v zahraničí a proto nebyval téměř půl roku doma. Klient si na něj z dětství pamatoval jen velmi sporadicky a jeho vzpomínky byly spíše negativní. Otce popisoval jako despotického, cholerického, který „neměl daleko pro ránu“. S klientem neměl příliš blízký vztah a klient se jej, podle jeho vlastních slov, spíše bál. Poměry v rodině Vladimír nikdy moc nepopisoval. Vladimírova matka pravděpodobně již v té době měla problémy s alkoholem a rodinné poměry nebyly dobré. Následkem neshod manželů, častou dlouhodobou nepřítomností otce a matčině neschopnosti zvládat své povinnosti v době „alkoholových šňůr“, začala Vladimírova sestra experimentovat s drogami. Nejprve alkoholem, marihuanou, lysohlávkami a nakonec pervitinem, který po čase začala užívat nitrožilně. Důležitým zlomem v klientově životě byl moment, kdy sestra odchází z domu, otec se s matkou rozvádí a klient se spolu s matkou stěhuje z domu otce do bytu. V té době bylo klientovi dvanáct let a postupně se musel začít starat o sebe i o dost často podnapilou matku. Otec se o syna sporadicky zajímá – není mu jedno, že matka pije a spolu se svou přítelkyní čas od času apeluje na syna, aby se přestěhoval k nim do domu. Klient byl ovšem na matku mnohem více citově vázán a cítil se být „povinný“ postarat se o ni a i podle jeho slov ji jako jediný v rodině nechtěl opustit. Matčina alkoholová závislost se zhoršovala, několikrát byla hospitalizována na protialkoholním oddělení psychiatrické léčebny. V té době bydlel klient u otce, pokud byl na území republiky nebo u své sestry, která po otěhotnění a porodu začala abstinovat od pervitinu a bydlela spolu se svým přítelem v nedaleké vesnici na samotě.

V době, kdy začal klient navštěvovat NZDM bydlel s matkou v bytě, končil základní školu a nastupoval na učební obor - prodavač. Chlapec byl velmi komunikativní, měl otevřenou a přátelskou povahu, byl společenský, obětavý a štedrý. Přestože na své okolí působil bezprostředním dojmem, často svůj ostych překonával pro něj osvědčenou rolí „klauna – baviče“. Neměl problém zapojit se do jakéhokoli rozhovoru, ale vždy se snažil rozhovory svést na humornější téma. On sám často toto své počínání komentoval slovy, že se nebude „dojebávat“ ještě v rozhovorech, když už život sám je dost těžký. Ve škole patřil k těm „milým, ale zlobivým“, kteří dostávají dvojky z chování a učitelské důtky, ale obecně jsou v kolektivu dětí a i u samotných učitelů oblíbení. Podle svého hodnocení se ve škole moc neučil a dost mu to vadilo, jelikož jeho intelektové schopnosti by mu dovolily dostat se i na střední školu, kdyby měl jiné zázemí doma a byl pozitivně motivován. Byl hyperaktivní a v některých

situacích podle svých slov „divoký“, což vystihovalo, jeho občasnou zbrkllost. Na svůj věk ovšem osobnostně vyzrálý a evidentní byla oscilace mezi zodpovědností, kterou byl okolnostmi nucen přijmout a vyvázáním se z jakékoli povinnosti, což pro něj představovalo únik z reality a možnost jaksí si „ulevit“ a odpočinout.

Byl jak hudebně tak pohybově velmi nadaný, v té době dělal break dence a beet box, což mu obojí velmi dobře šlo. V čase, kdy začal navštěvovat NZDM pravidelně víkendově konzumoval alkohol a také od svých dvanácti let kouřil marihuanu, což v jeho patnácti letech znamenalo denní dávku, později kouřil marihuanu i několikrát denně. Čas od času experimentoval s lysohlávkami, ale přesto, že díky sestřiným kamarádům měl dost dobrý a jednoduchý přístup k pervitinu, nikdy jej nezačal brát pravidelně. Podle jeho slov právě proto, že viděl, co tato droga způsobila jeho sestře a lidem, které od dětství znal.

Sociální a životní situace klienta v období využívání služby

Vladimír navštěvoval pravidelně klub více jak čtyři roky v období mezi sedmnáctým a jednadvacátým rokem. V jistém období byl v klubu denně a ten se pro něj – jak sám říkal, stal jakýmsi dočasným domovem. Místem, kde si může odpočinout, kde ho mají lidé rádi, poradí mu a pomůžou s tím, co nezvládá sám. V tomto období začal studovat učební obor, několikrát bydlel na různých místech, nejprve u otce a jeho přítelkyně, nějaký čas u sestry, kde pro špatné bytové podmínky a dvě malé děti nebylo možno bydlet dlouho, pak zase v bytě s matkou. Po celé toto období matka pila a několikrát také navštívila NZDM v podnapilém stavu, kdy si přišla na chlapce stěžovat nebo se dožadovala vstupu, aby si s ním mohla promluvit. Alkoholová závislost byla také příčinou zhoršení jejího zdravotního stavu a hospitalizace na ARO, kdy chlapec musel řešit neustálý problém, kde bydlet. Vyústěním této neutěšené situace byl prodej bytu, ve kterém oba bydleli, jelikož matka nebyla schopna platit energie a plnit si své povinnosti. Oba se po jejím návratu z nemocnice a následné krátkodobé léčbě závislosti přestěhovali k příteli matky. Matka pak dva roky úspěšně abstinovala.

Klient si přese všechny problémy plnil své školní povinnosti a snažil se pomáhat i své matce. Zároveň čelil výtkám otce, který na něj naléhal, aby šel trvale bydlet k němu. Jeho školní výsledky byly natolik dobré, že jej vybrali spolu s pěti studenty na maturitní obor. Toto období bylo pro klienta v období návštěvy NZDM nejtěžší, jelikož by si velmi rád dodělal maturitu, ale na matku se nemohl spolehnout a otec jej odmítl na škole podporovat. Řekl, že si má najít práci a začít dělat a vydělat si peníze. V té době

byl již klient plnoletý a najednou byl před skutečností, že nemá kde bydlet, nemůže dostudovat školu, jelikož ho otec nepodpoří a matku bude muset konečně opustit, aby se zamyslela nad svým vlastním životem a rozhodla se s ním něco dělat. V té době přestal pravidelně navštěvovat klub, sehnal si bydlení u kamaráda, ale nepodařilo se mu nesehnat práci a spolu s kamarádem a jinými mladými lidmi začal svůj volný čas trávit způsobem, který jej dovedl k větší konzumaci alkoholu a zvýšenému pravidelnému kouření marihuany (několikrát denně). Po dalším roce a dlouhodobé nezaměstnanosti se přestěhoval k matce a jejímu příteli. Matka střídavě abstinovala a pila až do doby, kdy náhle zemřela na zástavu srdce. V té době již klient nebyl uživatelem služby a do zařízení přišel maximálně jednou za čtvrt roku. Po své první známosti neměl stálou přítelkyni, a i když jak sám říkal, by „nějakou babu chtěl“, nenavázal s žádnou další vztah. Neměl odvalu dívku oslovit a podle jeho slov bylo málo takových, které by „stály za to“. Často říkal, že ženské jsou většinou „mrchy“ a on hledá, která není. Zůstal bydlet v domě s matčíným přítelem, čas od času měl brigádu a někdy se mu podařilo sehnat trvalejší práci – jednou na smlouvu. Stále se u něj opakuje vzorec chování, že totiž zůstává u „snů“ a toho jak to jednou změní a nebude pít a „hulit“ a bude mít pořádnou práci.

5.4.2 Klient č. 2

Zdeněk, narozený v roce 1990, vyučený v oboru elektrikář – studium dokončil úspěšně v letošním roce, po tříletém prodloužení a několika přestupech z oboru na obor a ze školy na školu.

První kontakty s klientem

První kontakt s klientem proběhl ve spolupráci s probační a mediační službou v rámci předběžného opatření, jehož součástí byla skutečnost, že chlapci byla uložena povinnost absolvovat program sociálního výcviku „K2-zdolej svou horu“. Do tohoto programu nastoupil ve svých 17 letech jako nedobrovolný klient, který si musel splnit svou výchovnou povinnost za porušení zákona – výtržnictví a ublížení na zdraví. Do zařízení přišel v doprovodu babičky, která za něj mluvila a odkazovala se nejen na probační úřednici, ale také na klientovu matku, která podle jejích slov, musí vyřídit důležité věci a přijde si chlapce i s ní vyzvednout. Chlapec byl neklidný, nesoustředěný, velmi negativně reagoval na téměř každé babiččino konstatování a při svém slovním projevu se zadržoval, zvláště v momentech rozčlenění či psychické excitace. Také byl

vulgární a zvyšoval hlas. V období jeho docházení do NZDM byli pracovníci několikrát konfrontováni se slovními potyčkami klienta a babičky nebo matky nebo všemi najednou a vulgarismy ze stran všech účastníků.

Velmi brzy po zahájení programu K2 bylo patrné, že klient má problémy s vrstevníky, v kolektivu byl vyčleňovaný na okraj. Jeho chování bylo pro ostatní mladistvé ve skupině těžce přijatelné. Nedokázal se chovat přirozeně, ale jeho projev byl velmi afektovaný až teatrální, byl nesoustředěný, hlučný, vztahovačný, velmi rychle se dokázal rozčítit a vybuchnout. Celý program absolvoval úspěšně, ale do kolektivu se nezačlenil. V průběhu programu si vyžádal několik individuálních konzultací nad rámec programu, kde sám otevřel problém šikany ve škole, neustálé výměny školních kolektivů a neshody v rodině. V té době také začal pravidelně navštěvovat NZDM a využívat tuto sociální službu. Už velmi záhy, při prvních individuálních pohovorech se zmiňoval o své zálibě – hře na trubku a vzpomněl svého zemřelého strýce, který jej vedl k tomu, aby se učil hrát.

Sociální diagnostika

Vzhledem ke skutečnosti, že byl klient do zařízení poslán z jiné instituce, měli jsme jako pracovníci ještě jiný zdroj informací než od samotného klienta. Ale jelikož byl klient vstřícný a sám si chtěl s pracovníky povídat a cíleně je vyhledával a „vyžadoval“ pozornost, mohli jsme vidět širší potřeby klienta, jeho omezení, ale i jeho možnosti a nechuť či neschopnost věci měnit.

Klient pocházel z neúplné rodiny, jako starší dítě ze dvou bratrů. Matka jej měla za svobodna v 17 letech. Nebylo jasné, zda otce vůbec kdy poznal. O otci nikdy nemluvil, ale ani o otci jeho mladšího bratra, který byl mentálně postižený. Často se musel o bratra starat a zároveň mu v rodině zdůrazňovali, jak bratr nezlobí a nejsou s ním problémy a pokud ano, tak za to nemůže. Vyrůstal s matkou, bratrem a babičkou, (což byla matčina matka) ve vzdálené vesnici v domě téměř na samotě. To byl také důvod, proč docházel ze začátku do zařízení jen sporadicky. V době příchodu do klubu měl za sebou pobyt ve dvou diagnostických ústavech, drobné krádeže, ublížení na zdraví a vystřídal dvě učiliště. Jak již bylo zmíněno v úvodní části, klient byl dost fixován na svého strýce, který zemřel v jeho dvanácti letech. Tento mužský vzor velmi postrádal a několikrát vyslovil myšlenku, že „dvě ženské v baráku nemůže vystát“. Babička se o vnuka starala pravděpodobně s větší zodpovědností, jelikož matka sama

měla problémy s alkoholem a hraním automatů. Bydlela sice s přítelem, ale ten nebyl pro klienta autoritou a neměl s ním dobrý vztah. Babička se o klienta starala do té míry, že mu byla ochotna platit nemalé částky, které mu vznikly jako dluh, a to ne v jednom případě. Opakovaně se zadlužoval ať už braním si jednorázových půjček nebo prohrou na automatech. Několikrát ona sama řešila situaci tím, že docházela do zařízení a požadovala, abychom klientovi domluvili. Nebyla však ochotna nechat jej, aby si vyzkoušel, co je to být zodpovědný za své neuvážené činy. Vždy klientovi vyhrožovala, sama používala vulgarismy a zastrašování, ale vždy znovu sáhla na své úspory. Vyhrožování, zastrašování, výčitky a křik byly častým „výchovným“ modelem v rodině. Tento princip si klient osvojil, a přestože podle svých slov „nesnášel křik a nadávky dvou hysterických ženských“ (zahrnoval zde i svou matku), znovu se uchýloval s kratšími či delšími přestávkami k hazardu. V průběhu svého docházení do zařízení tedy vystřídal několik škol, vždy s tvrzením, že se nepohodl s učitelem nebo je špatný kolektiv. Jako každý mladý muž toužil po vztahu, ale nedařilo se mu navázat vztah, který si přál. Z jeho strany a podle jeho konstatování byly vztahy perfektní, ale po krátkém čase se ukázalo, že je to pouze jeho pohled a interpretace a že děvče to tak nevnímá. Žádný vztah nevydržel déle jak několik týdnů. Svou potřebu intimity si tedy začal klient zajišťovat prostřednictvím sexuálních služeb, kde tvrdil, že dotyčnou miluje a ona jeho city opětuje.

Dostí závažným problémem klienta byla též agresivita, která jej několikrát přivedla do konfliktu se zákonem. V několika případech byly řešeny jeho slovní urážky a i fyzické ohrožení jiných osob jako přestupek, ale ve dvou případech již byly jeho činy kvalifikovány, jako ublížení na zdraví, přičemž u obou dostal klient podmínku. Nejprve si klient svoji agresi příliš neuvědomoval. Vycházel z modelu, který byl v rodině běžný – neustálé hádky a křik, čemuž klient říkal výměna názorů, které často přecházely do drobných potyček všech zúčastněných. Při opakovaných rozhovorech se klient hájil vždy konstatováním, že měl nervy. Vzhledem ke skutečnosti, že služba je v NZDM poskytována anonymně a jsou uzavírány většinou jen ústí smlouvy, není běžné, že by se pracovníci měli možnost dostat k jakýmkoli oficiálním stanoviskům psychiatrů, pokud je klienti navštívili nebo navštěvují. Proto jsou odkázáni pouze na informace od klientů samotných. V tomto případě bylo víc než jisté, že klient je emočně nestabilní, impulzivní, měl prudké změny afektivity. Často jednal neočekávaně, bez uvážení následků. Měl sklon k výbušnému jednání a nedokázal vydržet u ničeho, co by

nabízelo okamžitý zisk. Pracovníci nezjistili, zdali má klient nějakou diagnózu, ale z rozhovorů bylo patrné, že psychiatry i psychology navštěvoval již od dětství.

Sociální a životní situace klienta v období využívání služby

Zdeněk navštěvuje klub od svých 16 let nejprve sporadicky a nepravidelně. Ze začátku spíše postupně navázal na program, do kterého měl povinnost docházet, jelikož si sám vymínil individuální setkání navíc. Asi po roce, kdy nastaly v jeho životě větší problémy, které se týkaly zadlužení a neustálých hádek doma, docházel do NZDM pravidelněji. V tomto období jej zde také často vyhledávala babička, která pro jeho časté lži nevěřila, že svůj čas tráví v klubu. Často si na něj stěžovala a vzpomínala na dobu, kdy žil ještě strýc, který mněl dle jejího vyjádření, dobrý vliv a klient na něj „dal“. V jistém období se pro Zdeňka stal klub podle něj místem, kam si chodil odpočinout od hádek doma a kde si mohl s někým popovídat bez toho, aby „měl nervy“. Toto jeho konstatování bylo pro něj typické a používal je velmi často. Jak už bylo řečeno, v době docházení do zařízení několikrát odešel ze školy, do které chodil a přešel na školu jinou. Nikdy u žádné činnosti nevydržel a po celou dobu se snažil navázat vztah s děvčaty, což se mu dařilo jen velmi málo a na krátkou dobu. I u všech vztahů konstatoval, že na to nemá nervy. Vyhledával velmi často sám pracovníky a žádal si jejich radu v nejrůznějších věcech a rozhodnutích, ale velmi brzy bylo jasné, že není spíš než ochoten, tak schopen se radou řídit, i když se s ní na krátký čas ztotožnil a jemu samotnému se zdála dobrá. Vždy se ale vyskytl jiný člověk, kterému danou záležitost předložil a odstoupil od předešlého rozhodnutí a přiklonil se k momentální radě. Nakonec věc vyřešil tak, jak se to v momentální situaci naskytlo. Většinou ale impulzivně a neuváženě, což mu přineslo opět vztahové (i jiné praktické) problémy. V nynější době dochází klient do zřízení stále, momentálně má práci, kterou mu ale pracovníci rozmlouvali, neboť se jedná o formu dealerského prodeje a je dost pravděpodobné, že se klient může zaplést do podnikání, které je trestně postihnutelné, jelikož jeho velkou touhou je být někým a mít spoustu peněz. Prozatím klient pořád bydlí s matkou a babičkou.

5.4.3 Klient č. 3

Lukáš se narodil v roce 1989, vyučený v oboru kadeřník, nyní v částečném invalidním důchodě pracující na poloviční úvazek mimo obor, momentálně bez práce.

První kontakty s klientem

S Lukášem jsme se poprvé setkali těsně před jeho 16 rokem v době, kdy ukončil základní školu. Tehdy jej přivedla matka do kanceláře NZDM s konstatováním „*Udělejte s ním něco, třeba na vás dá*“. Matku byla vyslechnuta a ujištěna, že se věnujeme práci s mladými lidmi v obtížných životních situacích, ale nejsme tady od toho, abychom s „někým něco dělali“ a napravovali mladé lidi. Již v té době bylo patrné, že matka v sobě živí myšlenku, že svého syna někomu předá, aby mu domluvil tím správným způsobem, čímž situaci vyřeší a bude dobře. Příchozí chlapec nebyl v opozici, ani matce nijak neodporoval, byl klidný a tvářil se zúčastněně. Jeho vystupování bylo milé a příjemné a na matčino konstatování o „domluvě“ reagoval jakýmsi až šibalským úsměvem. Již při prvních individuálních setkáních, které jsme si následně domluvili, byla patrna chlapcova citlivost, ale i labilita a nevyrovnanost. Zároveň po jistém čase vystupovaly do popředí pocity méněcennosti, nedostatečnosti a nedocenění.

Sociální diagnostika

Postupně jsme se při rozhovorech, při kterých byl klient velmi sdílný, dozvěděli, že chlapec vyrůstal v úplné rodině, kde se nevyskytují závažnější nemoci somatické ani psychické. Spolu s rodiči (otec podnikatel, matka pracovnice sociální správy), o čtyři roky starším bratrem a matčinou matkou bydlel v rodinném domě a bylo mu od dětství poskytováno dobré sociální zázemí. Rodina byla dobře finančně zajištěna. O děti bylo vždy všestranně materiálně postaráno, „pouze“ na ně nikdo neměl čas. Nefungovala vzájemná komunikace a stav, který zde panoval, by se dal charakterizovat asi tak, že v domě žije každý člen domácnosti sám. Nezájem jednotlivých členů rodiny o klientovo emoční prožívání a celková plochost ve vztazích, omezující se na zajištění materiálních potřeb byla zcela evidentní.

Již od útlého věku chlapce si matka držela pozici „ochránkyň“. Otec klienta je velmi impulsivní a v určitých věcech pedantský. Klient byl rozmazlován a hýčkán. Byl vždy ten mladší, slabší, nemocný, ale též neschopný, protože na druhé straně rodiče syna podceňovali, vyčítali mu jeho selhání a předhazovali mu, že je k ničemu. Srovnávali ho s jeho schopným bratrem, který byl o čtyři roky starší a byl povahově podobný otci. On byl vždy ten lepší a rozumný. V rodinném soužití panovaly také trvalé neshody v oblasti výchovy synů a ty přetrvávaly až do klientovy dospělosti. Kvůli

otcově prudké povaze se matka spíše snažila dělat jakýsi „filtr“ mezi oběma, což nedovolovalo, aby se s manželem dohodla na pravidlech, která by syn neměl beztrestně překračovat. V období seznámení se s klientem a jeho případem si shodně rodiče stěžovali, že syn si vždy prosadí vše, co chce, ale zároveň nechtěli nebo nedokázali přečkat střet, který nastal, když se v některé konkrétní situaci pokusili být zásadoví. Takovéto situace neuměli přiměřeně či účinně řešit a s menší či větší pravidelností hrozili klientovi ve vypjatých situacích již od dětství a během celé jeho adolescence „pastákem“.

Lukáš trpěl od dětství epilepsií a po celou dobu bral léky. Jeho epilepsie se v období, kdy docházel do zařízení, velmi zhoršila především proto, že byl naprosto nespolupracující pacient, který nedodržel doporučení lékaře a jeho životní styl šel zcela proti léčbě.

Ve škole měl Lukáš evidentně navíc, ale velmi těžce snášel kritiku nebo jen její náznak a také neúspěch nedokázal zpracovat správným způsobem. Rovněž nebyl schopen prosadit se a čelit překážkám. V době rozhodování, na jakou školu by se měl hlásit po ukončení povinné školní docházky, se projevila znovu naplno skutečnost jeho závažné nemoci, tedy epilepsie. Klient měl velký zájem se „jít učit na kuchaře“. Podle jeho slov by jej tato práce velmi bavila, ale protože uvedené povolání patří do širokého spektra těch, které mu jeho nemoc nedovoluje, nemohl nastoupit na školu, o níž měl zájem. Vyučil se tedy na kadeřníka, ale škola ho neuspokojovala, poněvadž šlo o „nouzové řešení“.

Sociální a životní situace klienta v období využívání služby

Lukáš se zcela identifikoval s idolem Jimmyho Handrixe, v oblečení, preferenci stejných drog i v konstatování, že zemře mladý. V době, kdy začal docházet do klubu, již experimentoval s drogami a pravidelně kouřil marihuanu. Byl velmi nevyrovnaný, trpěl úzkostnými stavy a strachem, který často nedokázal definovat, občas přemýšlel o sebevraždě. Býval velmi často podrážděný, měl špatnou kontrolu afektů a byl velmi impulsivní. V době, kdy navštěvoval více či méně pravidelně zařízení, především pak v době svých častých návštěv využíval poradenství a vyhledával sám rozhovory s pracovníky. Z jeho chování a rozhovorů bylo patrné, že se snaží získat přízeň všech, aby ho měli rádi.

Je třeba se zmínit rovněž o klientově sebepoškozování. Během jeho návštěv zařízení si pracovnice všimla několika řezných ran na hřbetu ruky. Nejprve o celé záležitosti odmítal mluvit, ale o delším rozhovoru byl ochoten rány ukázat a každou jednotlivou ránu pojmenoval jménem. Klient sám to okomentoval tak, že každá rána je jeden z lidí, na nichž mu záleží a hlavně, o kterých si myslí, že i jim záleží na něm. Dále se o celé záležitosti odmítal bavit. V průběhu dvou měsíců se stejná věc opakovala ještě několikrát, ale nikdy nebyl ochoten sdělit důvod, proč si tato poranění způsobuje. Asi po půl roce absolvoval víkendový pobyt, na kterém se jeden večer začal opět zraňovat, při čemž ho zastihla pracovnice. Odebrala mu nůž, sundala sluchátka a pevně jej objala. Klient se nebránil a propukl v pláč. Pak bylo možno s klientem hovořit o tom, že nevyřeší problém úzkosti tímto způsobem, přestože v dané chvíli mu toto jednání pomůže. Tento moment byl zlomový právě v komunikaci o příčinách, proč sahá k sebepoškozování. Klient se už nestyděl mluvit o tom, že se bojí, z čeho má obavy a jak intenzivní a pro něj neúnosná tato úzkost je. V té době také začal chodit s o pět let starší dívkou. Ze vztahu bylo patrné, že je nevyvážený a že klient má submisivní roli, která mu vyhovovala, ale i díky tomuto postoji vztah nevydržel. Rozchod snášel velmi špatně a svou rozladěnost, agresi a úzkost ventiloval pro sebe dobře známým způsobem – sebepoškozováním. Velmi výrazně se prohloubilo zneužívání alkoholu, pravidelně užíval konopné drogy – několikrát denně. V důsledku toho se jeho epilepsie výrazně zhoršila.

Momentálně nedochází do zařízení ani není uživatelem. Nemá stálou partnerku, ač by si ji přál, pravidelně konzumuje alkohol (denně), má částečný invalidní důchod a pracuje pouze brigádnicky, léta tráví na festivalech a přivydělává si prodejem u stánků. Bydlí stále u rodičů, kde se o něj a jeho veškeré záležitosti stará matka.

5.4.4 Vyhodnocení dosavadní možnosti pomoci klientům

Paradigmata sociální práce jsou reforma společenského prostředí, poradenství a terapie. S tímto koresponduje také výše uvedené rozdělení v kapitole o sociální práci s mládeží, kde je odkazováno na pohled I. Úlehly. Ten vidí sociální práci jako profesionální způsob kontroly a pomoci, přičemž do druhé řadí doprovázení, vzdělávání, poradenství a terapii.

Jak vyplývá z uvedených případových studií, klienti docházeli do zařízení v průběhu několika let svého života a v některém období téměř denně, minimálně však třikrát do týdne. To není zanedbatelný čas a jistě lze říci, že v určitém období sehrála sociální služba důležitou roli v životě těchto mladých lidí. Pracovníky byli doprovázeni v krizových obdobích, byla jim poskytována rada a byli svým způsobem vzděláváni, a to nejen prostřednictvím přímého učení a doučování ve školních předmětech, ale také tím, že jim byly poskytovány cenné informace (také prostřednictvím programů, víkendovek a simulačních her). Klienti je mohli využít pro život a mohli se lépe orientovat v sociálním prostředí, ve vztazích, atp.

Každý z uvedených klientů využíval poradenství a sám často vyhledával pracovníky, aby mu pomohli vyznat se v jeho problémové situaci. Odtud se pak plynule práce s jednotlivcem přesunula na rovinu terapie neboť vyznat se v problému a situaci klienta znamenalo často pomoci mu vyznat se v sobě samotném a pomoci mu najít jiné, pro něj výhodnější způsoby než doposud využíval.

V této práci je ovšem důležitá otázka, jaké jsou možnosti integrované psychoterapie v profesionální pomoci klientům, se kterými se doposud pracovalo pouze výše uvedenými způsoby.

5.5 Analýza dat

Pro analýzu dat bylo použito metody zachycení vzorců („gestaltů“). Po podrobném zpracování a sepsání kazuistik byly vyhledávány opakující se vzorce chování a důležitá témata v klientově životě. Stejně bylo postupováno u všech kazuistik. Témata a vzorce chování byly sepsány do nového koherentního příběhu. Tyto tři příběhy pak byly porovnány a bylo zjišťováno, co mají společné a jakým způsobem by se dalo použít metod integrované psychoterapie při práci s konkrétními klienty.

Klient č. 1

Otec pracoval jako montér v zahraničí a proto nebyval téměř půl roku doma.

Klient si na něj z dětství pamatoval jen velmi sporadicky a jeho vzpomínky byly spíše negativní.

Otce popisoval jako despotického, cholerického, který „neměl daleko pro ránu“

Neměl s ním příliš blízký vztah

klient se ho spíše bál
 rodinné poměry nebyly dobré
 začala Vladimírova sestra experimentovat s drogami pervitinem
 klientovi dvanáct let -sestra odchází z domu, otec se s matkou rozvádí a klient se s matkou stěhuje z domu otce
 Toto období bylo pro klienta v období návštěvy NZDM nejtěžší, na matku se nemohl spolehnout a otec jej odmítl na škole podporovat.
 nemá kde bydlet, nemůže dostudovat školu
 Matka náhle zemřela na zástavu srdce
 společenský, otevřený a vstřícný
 komunikativní, otevřenou a přátelskou povahu, byl společenský, obětavý
 Přestože působil bezprostředním dojmem, svůj ostych překonával rolí „klauna – baviče“.
 Ve škole patřil k těm „milým, ale zlobivým“, kteří dostávají dvojky z chování a učitelské důtky, ale v kolektivu dětí a i u samotných učitelů oblíbení.
 Byl hyperaktivní a v některých situacích podle svých slov „divoký“, což vystihovalo, jeho občasnou zbrkllost.
 od svých dvanácti let kouřil marihuanu,
 v patnácti letech denní dávku
 později kouří marihuanu i několikrát denně.
 momentálně dlouhodobě nezaměstnaný
 Nemá stálou přítelkyni – hledá, která není „mrcha“
 několikrát bydlel na různých místech

KLIENT Č. 1

OTEC	Dlouhodobě mimo domov Klient si je moc nepamatuje Neměl a nemá k němu blízký vztah Vzpomínky spíš negativní Despotický, cholerický, časté fyzické tresty
MATKA	Osamocená – postupné pití Velké problémy s alkoholem S klientem pěkný vztah, hlavně v dětství
SOUROZENCI	Starší sestra Vztahy dobré, pomáhala mu Brzký odchod z domu

	Pervitin nitrožilně Brzké těhotenství Abstinence, rodina
RODINNÉ POMĚRY	Špatné Časté hádky Nejistota Rozvod Časté stěhování
ŽIVOTNÍ KRIZE	Rozvod Odchod sestry Stěhování – poprvé Nucený odchod ze školy Nemá bydlení Smrt matky
OPAKUJÍCÍ SE CHOVÁNÍ	Cigarety, marihuana, alkohol Nesoustředěný Neustálá změna zaměstnání Nedotahuje to, co by chtěl

Tabulka č 3.

Klient č. 2

porušení zákona – výtržnictví a ublížení na zdraví.

neustálé výměny školních kolektivů a škol a neshody v rodině

klient má problémy s vrstevníky

pobyt ve dvou diagnostických ústavech

drobné krádeže, ublížení na zdraví

Opakovaně se zadlužoval prohrou na automatech

vystřídal několik škol - se nepohodl s učitelem špatný kolektiv

nedařilo se mu navázat vztah

jednal neočekávaně, bez uvážení následků

časté lži

neklidný, nesoustředěný

vulgární a zvyšoval hlas

agresivita,

afektovaný, nesoustředěný, hlučný, vztahovačný, velmi rychle rozčítit a vybuchnout.

emočně nestabilní, impulzivní, měl prudké změny afektivity

Matka jej měla za svobodna v 17ti letech

O otci nikdy nemluvil

strýce, zemřel v jeho dvanácti letech

matka problémy s alkoholem a hraním automatů

doma neustálé hádky a křik

slovními potyčkami klienta a babičky nebo matky nebo všemi najednou

měl nervy, mám nervy, nemám na to nervy – časté vyjádření

KLIENT Č. 2	
OTEC	Zcela chybí
MATKA	Klienta měla za svobodna (17let) Problémy s alkoholem a automaty Zadlužuje se Pravděpodobně psychické problémy
BABIČKA	Nahrazuje matku Stará se o všechny Platí dluhy všech Vyhrožuje klientovi, manipuluje, vydírá
SOUROZENCI	Mladší mentálně postižený bratr Vztah dobrý
RODINNÉ POMĚRY	Neustálé hádky, křik Vyhrožování, volání policie Slovní i fyzické potyčky všech rodinných příslušníků
ŽIVOTNÍ KRIZE	Smrt strýce, který byl autoritou pro klienta Šikana ve škole
OPAKUJÍCÍ SE CHOVÁNÍ	Porušování zákona – ublížení na zdraví, krádeže, výtržnictví Agrese – výbušnost Problémy s vrstevníky Problémy ve vztazích obecně Neschopnost soustředit, potřeba uspokojit své potřeby okamžitě Zadlužování Hazardní hry Alkohol Placený sex Lhaní Neustálá změna práce, neschopnost si ji udržet, často nezaměstnaný

Tabulka č 4.

Klient č. 3

Na částečném invalidním důchodě

nyní bez práce

vystupování bylo milé a příjemné citlivost,

labilita a nevyrovnanost

méněcennosti, nedostatečnosti

nevyrovnaný, trpěl úzkostnými stavy a strachem

přemýšlel o sebevraždě.

vyrůstal v úplné rodině

dobré sociální zázemí.

Nefungovala vzájemná komunikace

Nezájem o klientovo emoční prožívání

plochosť ve vztazích,

matka „ochránkyně“

Otec impulsivní pedantský

neshody v oblasti výchovy

hrozili klientovi od dětství „pastákem“.

trpěl od dětství epilepsií

Ve škole měl Lukáš evidentně navíc

těžce snášel kritiku nebyl schopen prosadit se

jít učit na kuchaře nemoc nedovoluje -kadeřník „nouzové řešení“

snaží se získat přízeň všech, aby ho měli rádi.

sebepoškozování.

začal chodit s o pět let starší dívkou. submisivní role - rozchod– opět sebepoškozování

pravidelně konzumuje alkohol (denně)

Bydlí s rodiči o veškeré záležitosti se stará matka

KLIENT Č. 3

OTEC

Otec impulzivní, pedantský
Upřednostňuje bratra
Nemá s klientem vztah

MATKA

Ochránkyně
Stará se, aby měl klient vše, co potřebuje k životu (fyzicky)

SOUROZENCI	Starší bratr Víc než lhostejné vztahy Klient odmítá a pohrdá jeho životní stylem
RODINNÉ POMĚRY	Dobré sociální zázemí Plochosť ve vztazích Žádný zájem o emoční prožívání Neshody ve výchově Neustálé hrozby „pastákem“
ŽIVOTNÍ KRIZE	Rozchod s dívkou
OPAKUJÍCÍ SE CHOVÁNÍ	Sebepoškozování Alkohol, marihuana, jiné drogy Submisivní, snaha zalíbit se, být chráněný, opečovávaný

Tabulka č 5.

Po jakémsi zjednodušení příběhů klientů a jejich porovnání je patrné, že společným rysem je patologie rodiny, která se objevuje ve větší či menší míře u všech představených kazuistik.

- U všech třech kazuistik je také výrazná postava otce a to spíše v negativním smyslu slova. Buď otcovský vzor úplně chybí, nebo vykazuje známky patologie.
- Ve dvou případech jde o rodiny mnohoproblémové, kde se vyskytují závislosti a též kriminalita rodiče.
- V jednání klientů je patrný naučený vzorec chování, který souvisí s fungováním rodinného systému, jako je agresivita, ať už projevená ven (hádky, křik, fyzické napadení) nebo dovnitř (sebepoškozování), utíkání od problémů, hledání náhradních řešení a závislostní chování (alkohol, drogy).
- Posledním znakem je opětovné sociální selhávání (škola, práce, vztahy), které již klienta vede nebo by mohlo vést k trvalému sociálnímu vyloučení.

5.6 Diskuze

Přestože ideálním řešením by bylo, aby se pracovalo v některých momentech s celou rodinou klienta, často to není prakticky možné. Rodiny jsou většinou mnohoproblémové, ale zároveň nespolupracující, a pokud nemá pracovník žádné mechanismy či nástroje na to, aby členy přesvědčil ke spolupráci, zůstává mu možnost pracovat s klientem samotným. Rodiny také vykazují často menší či větší známky

patologie a většinou je nereálné, aby celá rodina spolupracovala na řešení společného problému, když každý člen má své vlastní problémy, které není schopen a někdy i ochoten řešit. V tomto ohledu se pak jeví aplikace integrované psychoterapie jako velmi přínosná. Pracuje totiž jak s dynamikou skupiny a s problémy autorit jako takových, tak rovněž pomáhá klientovi neutéct z problémů, ale naučit se jim účinně čelit. Nabízí také práci s problémy lidí na klientovi závislých (může být závislá osoba, která měla být autoritou) i s problémy lidí souřadných a problémy v intimních vztazích. Vše tak, jak se postupně odkrývá ze skupinového schématu klienta.

Zařazení klienta do skupiny a získání náhledu na celou životní situaci pomocí signifikantních osob, se jeví velmi výhodné a především účinné. Jak je patrné z analýzy a z komentáře, který shrnul dosavadní práci s klienty, mají momentální i profesionální a cílené iniciativy směrem k jednotlivci značná omezení. Klient potřebuje především vyjít z bludných kruhů svého sebedopřívajícího chování, což není v dosavadním způsobu pomoci reálné a v individuální terapii možné jen do jisté míry a především dosti zdlouhavé.

Integrovaná terapie není nikdy individuální terapií i z toho důvodu, že se neustále vědomě pracuje s klientovým skupinovým schématem, které si každý „nosí s sebou“. Ale mnohem účinněji a rychleji se dá postupovat ve skupině, která může představovat klientovo sociální hřiště, na kterém je mu zprostředkován pohled na maladaptivní vzorce chování a kde se může učit nové hře a trénovat to, co by mu mohlo být užitečné pro budoucí život a pro méně problémové či dokonce bezproblémové chování mezi lidmi. Ideální by bylo vytrhnout klienta na nějaký čas z patologie rodiny a nejlépe v prostředí terapeutické komunity mu pomoci emočně dospět a přijmout svoji nově nabytou dospělou roli. To ovšem často z mnoha důvodů není možné. Mnohem více reálná se jeví myšlenka, začít pracovat pomocí integrované psychoterapie se skupinou mladých lidí, kteří vnímají, že se v jejich životě opakují stejné situace, které nejsou pro jejich život pozitivní. Pro takové klienty, kteří by také rádi porozuměli tomuto chování a měnili je.

ZÁVĚR

Téma diplomové práce vycházelo jednak z praxe autorky a rovněž z potřeby, zamyslet se více nad možnostmi další práce s mládeží, která se ocitá ve složitých životních situacích.

V práci se tedy krátce hovořilo o mládeži a rizikovém chování, byl popsán vývoj a současnost sociálních služeb. Dále historie, vývoj, principy a metody práce integrované psychoterapie. Před samotným výzkumem byly pak krátce představeny dosavadní skupinové aktivity s cílovou skupinou mládeže, doplněné o praktické ukázky v přílohách.

Pokud se tedy vrátíme zpět k výzkumné otázce: Jaké jsou konkrétní možnosti aplikace integrované psychoterapie v práci s vymezenou cílovou skupinou, je z výše popsaného výzkumu a následné analýzy patrné, že integrovanou psychoterapii lze velmi účinně použít způsobem již popsaným v této diskuzi.

Pro přehled ještě tedy zopakujme ony konkrétní možnosti:

- možnost pracovat i bez přítomnosti důležitých osob pro klienta (rodinných příslušníků a podobně) prostřednictvím signifikantních osob
- možnost odkrytí sebepodrávujících vzorců chování
- možnost zažít si korekční zkušenost
- možnost zažít řízenou abreakci
- možnost pracovat se systémem bez toho, aby se musela zapojit často patologicky fungující rodina
- možnost přizvat důležité osoby z klientova skupinového schématu, pokud to je možné a pracovat na problému klienta
- možnost posunout klienta od řešení aktuálních problémů, které mu vznikají k řešení příčin, které vedou k „bludným kruhům“ jeho jednání
- možnost změnit klientovy postoje k autoritám, což doposud přinášelo klientovi komplikace v mnoha oblastech

Na závěr práce by se dalo říci, že možnosti využití integrované psychoterapie jsou ve zkoumané oblasti velké, ale zatím nejsou zcela doceněné.

Integrovaná psychoterapie je v českých podmínkách využívána v klinické praxi psychologů a psychiatrů, pracují s ní školní psychologové, terapeuti v centrech pro rodinu, a sociální pracovníci věnující se pomáhajícím pracovníkům. Využívaná je také ve vězeňství, v komunitě pro drogově závislé nebo v léčebně alkoholiků, pracují s ní rovněž pastorační pracovníci v církvi, ale na své široké využití v sociální práci s problémovou mládeží teprve čeká. Lze říci, že rovněž studium této školy, která již v názvu jednoho ze svých studijních oborů má zmínku o aplikované psychoterapii v sociální práci, bylo pro autorku inspirací k hlubšímu přemýšlení o praktickém využití integrované psychoterapie v oblasti sociální práce.

Použitá literatura a prameny

ADAMS, C. G., *Handbook of Psychiatric Mental Health Nursing*, Fleschner Publishing CO. Connecticut 1983.

BAŠTECKÁ, B. *Psychologická encyklopedie aplikovaná psychologie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-470-0.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 212, 356, 360, 528. ISBN: 80-7178-303-X.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. SBN 80-7367-040-2.

HILLOVÁ, O., RICHMOND, M. *Social Diagnosis*. New York: Russel Sage Foundation, 1917.

HOGENOVÁ, A. *K fenoménu sebepoznání*. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 9788072904785.

HOMANS, G. C. (1961). *Social Behavior. Its Elementary Forms*. New York: Harcourt Brace and World.

KNOBLOCH, F., KNOBLOCHOVÁ J., aj. *Dílčí metody a techniky psychoterapie*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1968, s. 230- 232.

KNOBLOCH, F., KNOBLOCHOVÁ, J. *Integrovaná psychoterapie*. Praha: Grada, 1993. ISBN 80-7169-027-9.

KNOBLOCH, F. *Integrovaná psychoterapie a pražská filozofie vědy. Psychiatrie*. 2001. roč. 5, č. 4, s. 233. ISSN 121-7579.

KNOBLOCH, F. A Heuristic Path to Psychotherapeutical Integration: One Early European Development. *Journal of Psychotherapy Integration*. 2003, Vol. 13, No 2, p. 107.

KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: Akademické nakladatelství, 2000. ISBN: 80-7204-156-8.

KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouora deprivantů. Nestvůry, nástroje, obrana. Nové, přepracované vydání*. Praha: Galén, 2006. ISBN: 978-80-7262-410-2.

KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*. 5.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-122-0.

MACEK, P. *Adolescence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-747-7.

MAREŠ, P., SIROVÁTKA, T. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluzie) – koncepty, diskurz, agenda. *Sociologický časopis*. 2008. roč. 44, č. 2, s. 273. ISSN 0038-0288.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. aj. *Velký sociologický slovník*. 1. a 2. svazek. Praha: Karolinum, 1996, s. 408, 635, 692. ISBN 80-7184-311-3.

MATOUŠEK, O. aj. *Základy sociální práce*. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-771-X.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

PROCHASKA, J. O., NORCROSS, J. C. *Psychoterapeutické systémy, průřez teoriemi*. Přel. Jiří ŠTĚPO. 3. vyd. Praha: Grada, 1999. Orig. Systems of psychotherapy. ISBN: 80-7169-766-4.

RIEGER, Z. *Lod' skupiny. Inspirace pro současné i budoucí lodivody ve skupinové terapii*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-222-5.

SILLAMY, N. *Psychologický slovník*. Přel. Irena STROSSOVÁ. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 113. Orig. Dictionar de Psihologie. ISBN: 80-244-0249-1.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat. Učebnice sociální praxe*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-36-9.

VANIER, J. *The broken body*. Darton, Logman and Todd – London, 1988.

VÍTKOVÁ, M. *Integrativní školní (speciální) pedagogika. Základy, teorie, praxe*. 2. vyd. Brno: Paido, 2004. ISBN: 80-86633-22-5.

VYMĚTAL, J. a kol. *Obecná psychoterapie*. Praha: Grada, 2004. ISBN: 978-80-247-0723-5.

VYMĚTAL, J. a kol. *Speciální psychoterapie*. 2. rožš. a přepr. vyd., Praha: Grada, 2005. ISBN: 978-80-247-1315-1.

YALOM, I. D. *Existenciální psychoterapie*. Přel. Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2003. Orig. Existential psychotherapy ISBN: 80-7178-737-X.

ZEIG, K. J. *Umění psychoterapie*. Přel. Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-972-0.

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1.vyd. Pelhřimov: Aleš Čeněk s.r.o., 2002, ISBN: 80-86473-08-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE

ČESKO. PORTÁL VEŘEJNÉ ZPRÁVY. *Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.* [online]. © 2013 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=55745&nr=218~2F2003&rpp=15#local-content>

ČESKO. PORTÁL VEŘEJNÉ ZPRÁVY. *Zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách.* [online]. © 2013 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62334&fulltext=&nr=108~2F2006&part=&name=&rpp=15#local-content>

ČESKO. PORTÁL VEŘEJNÉ ZPRÁVY. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.* [online]. © 2013 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=48272&fulltext=&nr=359~2F1999&part=&name=&rpp=15#local-content>

ČESKO. PORTÁL VEŘEJNÉ ZPRÁVY. *Zákon č. 117/1996 Sb., o státní sociální podpoře.* [online]. © 2013 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=43008&fulltext=&nr=117~2F1995&part=&name=&rpp=15#local-content>

ČLOVĚK V TÍSNI. PROGRAMY SOCIÁLNÍ INTEGRACE. *Sociální vyloučení (exkluze).* [online]. Posl. revize 21. 5. 2013 [cit. 2013-05-31]. Dostupné z:

www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=763:socialni-vyloueni-exkluze&catid=550:h1-slovnik-pojm&Itemid=339

Seznam příloh

Příloha č. 1 - DOTAZNÍK

Příloha č. 2 - ŽIVOTNÍ KŘIVKA

Příloha č. 3 - SKUPINOVÉ SCHÉMA

**Příloha č. 4 - AKTIVITA Č. 1: PROGRAM SOCIÁLNÍHO
VÝCVIKU „K2-ZDOLEJ SVOU HORU“**

**Příloha č. 5 - AKTIVITA Č. 2: VÍKENDOVÝ POBYT,
ZÁŽITKOVÁ SIMULAČNÍ HRA**

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Bc. Miriam Hurtová

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Možnosti využití integrované psychoterapie v práci se skupinou mládeže ohroženou sociálním vyloučením

Počet stran (bez příloh): 78

Celkový počet stran příloh: 24

Počet titulů české literatury a pramenů: 26

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 5

Počet internetových odkazů: 5

Vedoucí práce: Mgr. Noemi Komrsková

Rok dokončení práce: 2013

Evidenční list knihovny

Souhlasím s tím, aby má diplomová práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze, dne: 27. 7. 2013

.....

Uživatel/ka potvrzuje svým podpisem, že pokud diplomovou práci využije ve své práci, uvedou ji v seznamu literatury a budou ji řádně citovat jako jakýkoliv jiný pramen:

Jméno, příjmení	Adresa	Datum	Podpis

Příloha č. 1

DOTAZNÍK

Integrovaná Psychoterapie: J.+ F. Knoblochovi

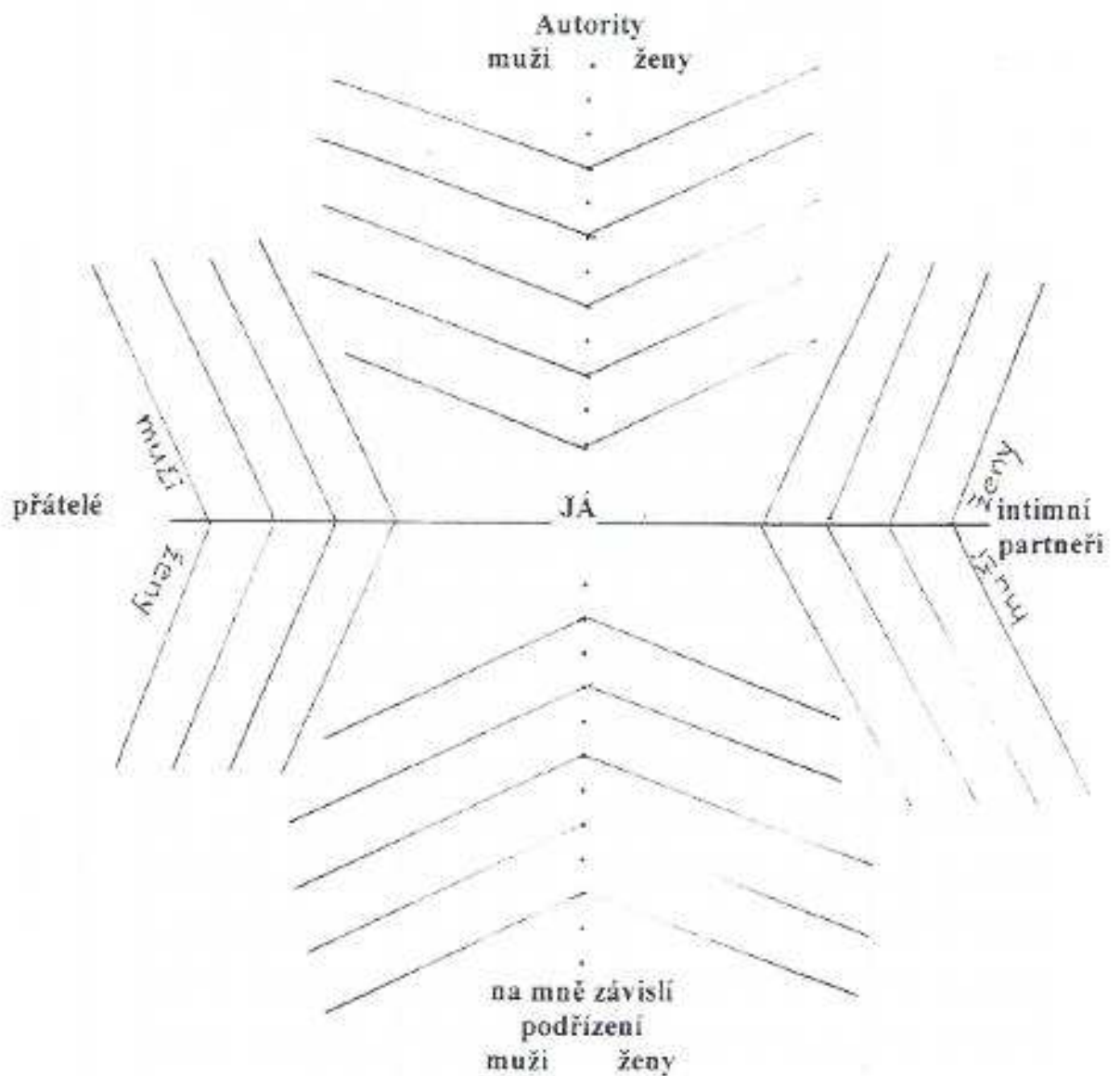
Jméno (křestní)	věk.....	vzdělání.....
Problémy přispívající k nespokojenosti		
0 = žádný problém, +, 1, 2, 3, 4, 5 = nejhorší problém		
POPIS PROBLÉMU	0 - 5	
1. Nálada (0 - šťastný... 5 - velice depresivní)		
2. Jiné symptomy (nespevnost, úzkost...)		
3. Nespokojenost se sebou (pocitý méněcennosti)		
4. Děletrvající poruchy zdraví		
5. Chování, výraz, řeč		
6. Práce/ studium/ peníze		
7. Intimní partner, sexualita		
8. Děti (včetně přání mít děti)		

Příloha č. 3

SKUPINOVÉ SCHÉMA

J.Knobloch, J. Knoblochová - integrovaná psychoterapie

Mé skupinové schéma: Jméno _____

Příloha č. 4

PROGRAM SOCIÁLNÍHO VÝCVIKU „K2-ZDOLEJ SVOU HORU“

PŘEHLED JEDNOHO BĚHU PROGRAMU

NÁPLŇ PROGRAMU	7 SKUPINOVÝCH SETKÁNÍ
	2 VÍKENDOVÉ POBYTY
	4 INDIVIDUÁLY
MAX. POČET ÚČASTNÍKŮ	8
TRVÁNÍ	4 MĚSÍCE
ROZSAH	45 HODIN
ČETNOST LEKČÍ	1X TÝDNĚ/ 2 HOD.
ČETNOST VÍKENDOVEK	2X ZA PROGRAM/(PÁTEK-NEDĚLE)
ČETNOST INDIVIDUÁLNÍCH SETKÁNÍ	MIN. 4X ZA PROGRAM

PŘÍPRAVA NA VÝPRAVU (první motivační individuální setkání): Důležitá fáze každého výstupu je samotná příprava. V tomto případě se jedná o první individuální setkání s každým klientem, který se má zařadit do programu. Jde především o motivační rozhovor, o ujasnění si vzájemných očekávání a nároků. Pracovník (lektor) směřuje veškerou svou snahu a schopnosti k tomu, aby posunul klientovu negativní motivaci od „musím“ být v programu, protože to chtěli druzí na „docela se těším nebo jsem zvědavý, co mě čeká“.

VÝSTUP DO 1. VÝŠKOVÉHO TÁBORA (4 setkání skupiny): Celkem čtyři skupinová setkání v průběhu dalšího měsíce programu – tři setkání zajišťuje vedoucí skupiny, další dvě jsou zajištěna externistou – probačním pracovníkem, který hovoří na téma práva a zákonů, která se vztahují ke klientům.

MAX. POČET ÚČASTNÍKŮ	8
ÚVODNÍ LEKCE	Seznámení jednotlivých členů, vydefinování pravidel skupiny.
KOMUNIKACE I.	Co všechno je komunikace. Představení způsobů komunikace. Jak lidé komunikují, jak komunikuji já?

KOMUNIKACE II.	Kritika, přijímání kritiky, její pozitivní stránka, konstruktivní hádka.
CO JE TO KONFLIKT	K čemu jsou dobré konflikty? Řešení konfliktů a jak to dělám já? Co nám to přináší? Lze řešit konflikt lepšími způsoby?
ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ	Jak je lépe řešit a jak s nimi zacházet, přístupy k řešení konfliktů.

VYBUDOVÁNÍ 1. VÝŠKOVÉHO TÁBORA (individuální konzultace): Každý z účastníků může individuálně rozvíjet a řešit to, co je pro něj vytýčeno jako hlavní problém.

VÝSTUP DO 2. VÝŠKOVÉHO TÁBORA (víkendový pobyt): Víkendový pobyt se simulační zážitkovou hrou „IL DUCE“. V rámci pobytu je řešeno ústřední téma svobody:

MAX. POČET ÚČASTNÍKŮ **8**

SVOBODA I.	Co je to svoboda, jsme svobodní a kdy? Jak se svobodou zacházím? Svoboda a odpovědnost – jde to dohromady? Vnitřní svoboda od něčeho a k něčemu. Je to možné a je dobré o to usilovat?
AGRESE, NÁSILÍ	Jak se stavíme k tomuto jednání, jak vzniká násilí a funguje ve skupině.
ODVAHA	Co je to odvaha a jak být odvážný v běžném životě, když se nám nic neděje nebo ve vyhrocených situacích.

VYBUDOVÁNÍ 2. VÝŠKOVÉHO TÁBORA (individuální konzultace): Řešení konkrétních problémů (pokud jsou) nebo motivační rozhovor o rozvíjení schopností a možností toho kterého mladistvého.

VÝSTUP DO 3. VÝŠKOVÉHO TÁBORA (2 setkání skupiny): Dvě skupinová setkání, z nichž jedno zajišťuje opět vedoucí skupiny, další je zajištěno externistou – odborníkem na dané téma.

MAX. POČET ÚČASTNÍKŮ **8**

ZÁKONY	Podezření, obvinění, odsouzení, trestná řízení a jak se v tom všem vyznat.
---------------	--

SVĚDCI	Přestoupení zákona – praktické příklady a příběhy ze života. Umíme svědčit? Jak se zachovat a co je důležité.
---------------	--

VYBUDOVÁNÍ 3. VÝŠKOVÉHO TÁBORA (individuální konzultace): Řešení konkrétních problémů (pokud jsou) nebo další motivační rozhovory.

VÝSTUP DO 4. VÝŠKOVÉHO TÁBORA (víkendový pobyt): Víkendový pobyt na pronajaté chatě se simulační zážitkovou hrou „HRANICE“. V rámci pobytu je řešeno ústřední téma hranic v životě každého člověka:

MAX. POČET ÚČASTNÍKŮ **8**

HRANICE	Hranice v životě jednotlivce i společnosti, hranice, které klademe, respektujeme, překračujeme, jak se s nimi vyrovnat. Návčik spolupráce, rychlé a efektivní rozhodování, mé osobní meze a schopnosti, hranice možností, odvahy, strachu, atp.
----------------	---

VYBUDOVÁNÍ 4. VÝŠKOVÉHO TÁBORA (individuální konzultace): Závěrečný pohovor, sepsání zprávy o ukončení programu, vyplnění dotazníku, popřípadě domluvení dalšího setkání už mimo program.

VÝSTUP NA VRCHOL (závěrečné setkání skupiny): Poslední setkání skupiny, zhodnocení programu jak účastníky, tak lektory, rozdání diplomů o zdolání K2, „rituál“ k ukončení programu.

UKÁZKA HRY

VÍTÁME TĚ VE HŘE

Téma této víkendovky bylo vytvořeno na podkladě otázek: Jak je možné, že může vzniknout něco jako tyranie v době, kdy prosazujeme humanismus a hájíme práva menšin? Jak mohli Němci tvrdit, že nic nevěděli o zkáze Židů a hrůzách koncentračních táborů, stejně jako srbští obyvatelé o osudu muslimských spoluobčanů? Jak mohli sousedé, natož přátelé těchto lidí říkat, že s tím neměli nic společného? Je to proto, že:

Všichni jsme ochotni páchat zlo

téma hry i víkendovky:

IL DUCE

aneb 5 KROKŮ K TYRANII

ZÁKLADNÍ MYŠLENKA HRY:

Tupá loajalita vůči sociální skupině a slepá poslušnost znamenají, že tyranie může vzniknout kdekoliv. (hra o svobodě, odvaze, agresi a poslušnosti)

CÍL HRY:

Zážiteková hra má být odrazovým můstkem pro víkendovku, abyste si na vlastní kůži (ovšem velmi lehce) vyzkoušeli, že se tyto skutečnosti týkají každého z nás.

ČAS:

Hra začíná v 19:00 odjezdem na místo určení, předpokládáme, že potrvá celou noc až do brzkého rána do soboty. Konec podle průběhu.

POPIS:

Hráči budou přivezeni spoutaní a s šátky na očích a odvedeni do jedné místnosti. Odtud budou vojáky po jednotlivcích přiváděni do místnosti, kde bude sedět „úřednice“. Ta provede vstupní pohovor, získá potřebné informace, které zapíše do karty, vezme otisky prstů a „hráči“ budou jedním vojákem vyfotografováni. Pak budou postupně odvedeni do jiné společné místnosti, která bude předem připravena. Určená místnost bude uzamykatelná, opatřena kamerou, celý prostor bude prázdný, na zemi pár polštářů. Za dveřmi budou vojáci, kteří dle potřeby a vývoje hry budou odemykat místnost, komunikovat s hráči, popřípadě je vyvádět ven. Hráči se nebudou moci volně pohybovat po budově.

Jednotliví účastníci hry

skupina hráčů (lidé ve věku 17-21 let)

Duce – komunikuje pouze s elitou a to formou dotazů, rozhodnutí a příkazů, s vojáky a pobočníkem komunikuje zcela normálně v rámci domluvy, jak se ve hře bude postupovat. Ovšem v rámci hry před elitou zachovává mocenskou pózu i před vojáky a pobočníkem.

Pobočník – komunikuje se všemi, ale jeho úkolem je především dohlížet na plnění úkolů ostatních, je přítomen vždy, když elita zadává ostatním příkazy a vstupuje do hry vždy, když se zdá, že ostatní ignorují nebo neplní příkazy.

Vojáci – vyzvednou jednotlivé účastníky dle jmenného seznamu, který dostanou při vstupu do Archy. Dle domluvy někteří sejdou do sklepa a postupně vyvolají po jednom každého účastníka, svážou mu ruce, zavážou oči a naloží do připravených aut. Pak je převezou na místo určení. Poté plní úkoly, které jsou jim zadávány a na kterých se domluví v průběhu hry. Postup - jak to dělat, co říkat domluví Meke.

Úkoly týmu

Rozdělit se na dvě skupiny – na elitu a ostatní. Toto rozdělení bude probíhat formou psychologického testu, vlastním představením jednotlivých účastníků, které bude písemné a bude odevzdáno Ducemu. V konečném důsledku rozhodnutím skupiny budou určeny dvě osoby, které budou tvořit elitu.

Následně jsou členové elity odvedeni na jiné místo a ostatní jsou ponecháni na místě. Elita pak za podpory Duceho a jeho příkazů vytváří pravidla fungování pro ostatní. (jídlo, práce, spánek, možnost kouření, oslovování elity, přístup k výhodám, atd.)

Poznámka

Veškeré podrobnosti, chování jednotlivých postav, dialogy a možné postupy budou domluveny na místě a v průběhu hry dle atmosféry a fungování skupiny.

Časové rozvržení

18:00 - 18:45

Sraz v Arše, úvod do programu, zapsání do hry, vyřízení formalit.

18:45

Podepsání prohlášení ke hře a společný odchod do sklepa, čekání na vojáky.

19:00

Začátek hry - příchod vojáků, odvoz na místo určení.

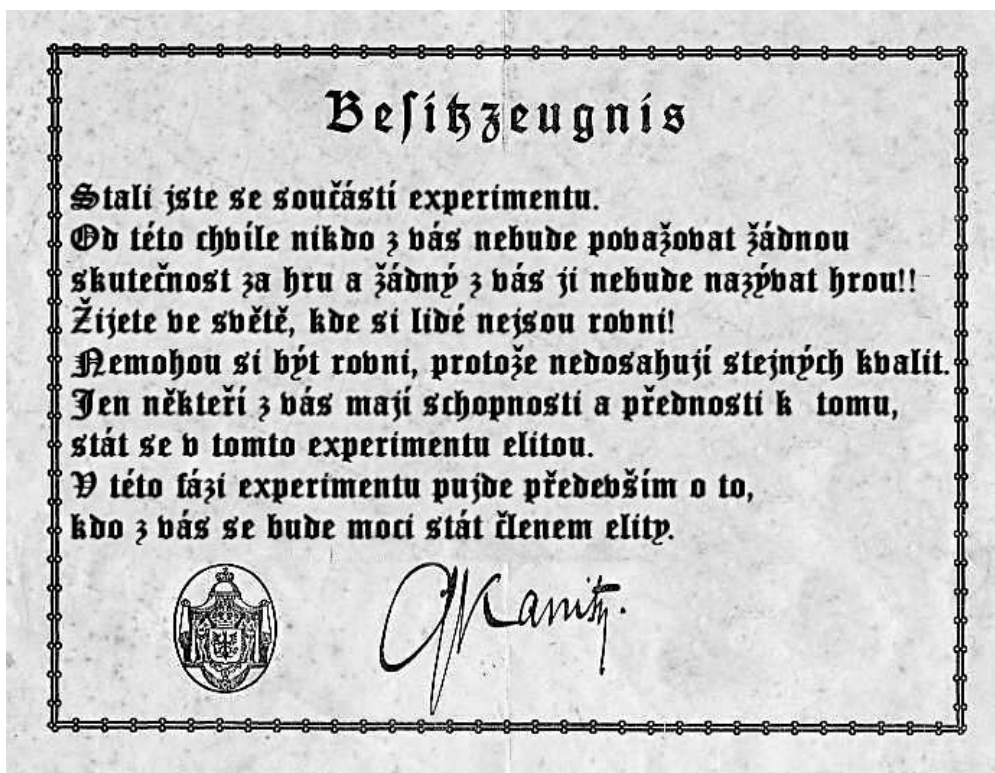
19:30 – 21:00

Registrace lidí, odbavení jednotlivců úřednicí, odchod do společné místnosti.

21:00 – 24:00

Začátek experimentu (znělka), tvorba elity.

Samotný experiment, tedy moment, kdy bude celá skupina přemístěna do připravené místnosti, začne znělkou. Po přemístění nastává důležitý moment, kdy „hlavní voják“ přináší výzvu č.1.

Přichází spolu s dalšími dvěma vojáky a vylepuje výzvu ve dvou vyhotoveních na zeď. Poté bez toho, aby se skupinou kdokoli promluvil, odejdou. Po nějaké době přichází mezi skupinu Duce, všichni vojáci i pobočník. (Na scénáři, jak to zahrát se kompars domlouvá na místě, kde je dost času i prostoru doladit podrobnosti). Duce má krátký proslov – jen takový obecný a spíš apel. Po té odchází všichni, kromě hlavního vojáka a pobočníka, který se ujme slova. Při tomto proslovu rozdává každému účastníku složku s osobními papíry, propisku, obálku a psychologický test. Sdělí účastníkům, že mají na danou věc pouze 20 minut. Všichni zůstanou na místě po celou dobu vyplňování materiálů, pobočník je pak vybere a odnese.

Důležité je, že po celou dobu pobočník měří čas, kterým je vyplnění testu ohraničeno. V případě, že se jim nepodaří především sepsat své schopnosti a přednosti Ducemu, budou automaticky vyřazeni z možnosti ucházet se o členství v elitě. Pak budou vyhodnoceny testy, domluví se, jak se obodují jejich dopisy, pak pobočník s hl. vojákem donesou vše zpět skupině spolu s výzvou č.2.

Veřejně jsou přečteny výsledky a předána skupině výzva. Pobočník vysvětlí oněch pět bodů, že skupina musí určit pravidla výběru a stanovit pět základních bodů, které bude každý člen elity splňovat. Dá opět časový limit a nechá skupinu sepsat body, vybrat elitu a mluvčího. Po časovém limitu vyzve mluvčího, aby jej následoval k Ducemu, kde mu předá výběr členů elity se zdůvodněním. Duce si nechá deset minut na rozhodnutí a pak oznámí verdikt. Pokud bude mezi vybranými členy elity holka nebo nějaký kluk do 18ti, tak pošle po hl. vojákově, kterou voják opět vylepí na zeď výzvou č.3.,

Pak musí proběhnout mezi skupinou nový výběr a ten bude opět předán Ducemu, tentokrát již přes hl. vojáka.

24:00 – 01:00

Vznik elity, rozdělení skupiny na dvě (elita má za úkol vymyslet atributy moci, ostatní plní příkazy). Pak postupuje hra pod velením elity a za dozoru Duceho. Jakmile se toto vše proběhne, přichází opět všichni vojáci, pobočník i Duce: Ten má k účastníkům řeč, ve které označí přede všemi vybrané členy elity a okamžitě a bez průtahů bude elita ještě za slov Duceho označena – pobočník podá uniformy, ale rovněž hl. voják podá mundůry ostatním. Duce všechny vyzve rozkazem, aby se oblékli. Odejde, za ním pobočník, pak elita a nakonec vojáci.

Veškerá další komunikace ostatních probíhá pouze prostřednictvím elity. Mohou předávat elitě své požadavky, ta však rozhodne, jak bude postupovat, jestli je předá Ducemu či nikoli.

Elita zajistí, aby ostatní:

- Našili svá pořadová čísla na své mundůry
- Vstávali při příchodu elity do místnosti
- Dostali práci
- Měli zajištěno wc, minimální přísun tekutin a jídla

01:00 – 03:00

Výroba znaků, seznámení ostatních s pravidly.

03:00

Ukončení hry (znělka), vystoupení z rolí.

Příloha č. 5

AKTIVITA Č. 2: VÍKENDOVÝ POBYT, ZÁŽITKOVÁ SIMULAČNÍ HRA

UKÁZKA ROČNÍHO PROGRAMU

VÍKENDOVÝ POBYT ZAHÁJEN SIMULAČNÍ ZÁŽITKOVOU HROU – program je vytvořen jako celek s ohledem na cíle a zaměřuje na základní oblasti života, jako jsou rodina, vztahy, hodnoty, překonávání překážek, atp. Každá víkendovka má své téma a základem pro rozvinutí tématu a následné práci se skupinou na pobytu, je zážitková simulační hra.

MAX. POČET ÚČASTNÍKŮ

12

TÉMA

STOPAŘ aneb za čím se ženeme?

Každý z nás máme v sobě otázku, kterou nedokážeme ani vyslovit, natož ji zodpovědět. Přání, které skrýváme a chráníme před vnějším světem. Které ukrýváme sami před sebou. Co to znamená, něco si přát? Co chci pod nánosy děsů, úzkostí, krachů, prasklin, zapomenutých snů, nevyslovených a nenaplněných lásek, zranění, která jiní způsobili nám. Které jsme způsobili sobě i druhým. Hanby, lítosti, špatně zvolených cest a rozhodnutí? Kde je moje místo? Území. Teritorium. Zóna.

TÉMA

PEVNOST aneb hradby v nás a kolem nás.

Myšlenkou hry je, aby si každý jednotlivec prožil nějakou emotivní situaci, aby pokud možno zažil silnou emoci. Jednotlivec by měl překonat negativní emoce a vyrovnat se s nimi. Mněl by „ zdolat svou PEVNOST “. Další sledovanou skutečností má být spolupráce skupiny, schopnost domluvit se a rychle se rozhodnout.

TÉMA

VZTAHY aneb taková normální rodina.

Vztah je obecná vlastnost konkrétního objektu nebo subjektu, která se váže k jinému. To platí samozřejmě i o lidech, kteří jsou vztahovými bytostmi. Vztahům neunikneme. Můžeme se jim vyhýbat nebo je dokonce ignorovat, některé jsou nám

nepříjemné, některé nám škodí, jiným nerozumíme a další nás stojí hodně energie a přemáhání. Jsou ovšem také vztahy, které vyhledáváme, jsme za ně rádi a někde v hloubi duše toužíme po tom, aby trvaly co možná nejdéle. V praxi mohou vztahy nabývat nejrůznějších podob a vždy záleží na dalších okolnostech a podmínkách jejich trvání.

TÉMA

HRANICE aneb každý má svůj Everest.

Každý máme hranice, jsou kolem nás, udržujeme je, chráníme, porušujeme, překračujeme. Hranice nás definují. Hranice určují co je a co není náš majetek. Hranice stanovují meze naší odpovědnosti. Hranice stanovují meze naší svobody. Hranice pomáhají udržovat dobré uvnitř a zlé venku.

TÉMA

SIMS aneb život není hra.

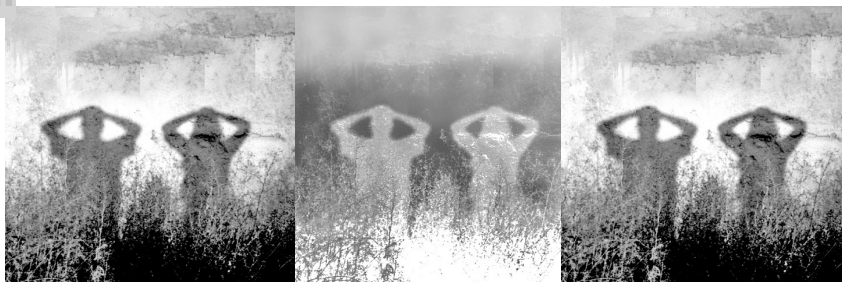
Nestačí jen klikat. Je třeba se postarat, vzít zodpovědnost za vlastní činy. Rozhodnout se Dnes!

POVÍKENDOVÉ SETKÁNÍ – Následuje po každém víkendovém pobytu nejpozději do 14ti dnů (optimálně do týdne) od setkání skupiny na víkendovce. Skupina pokračuje v programu, který trvá max. 45 min. a pak je společně shlédnut dokument o hře (součástí každé víkendovky), fotografie z pobytu a popřípadě filmy nebo klipy, které natočili sami účastníci, jak součást programu a práce v malých skupinách. Celé setkání je uzavřeno společným jídlem a rozdáním DVD jednotlivým klientům, na kterém je veškerý obrazový materiál z víkendového pobytu.

UKÁZKA HRY

Vztahy aneb

„taková
normální
rodina“

POKYNY A PRAVIDLA PRO HRÁČE

ZDARAVÍME HRÁČE

Možná máš smíšené pocity z toho, co tě čeká.

Možná bys ani tuhle hru nehrál/la, kdyby to nebyla součást víkendovky. Ať už se ti chce nebo ne, jedno je pro tuhle hru důležité, potlač negativní postoje a zkus se na pár hodin stát součástí „jiného světa“ a vžít se do situace, kterou jsi možná nikdy reálně nezažil/la.

TOTO JSOU ZÁKLADNÍ INFORMACE PRO HRU „VZTAHY“. PRAVIDLA DOBŘE PROČTI A VEZMI S SEBOU.

ZÁKLADNÍ MYŠLENKA HRY: Vztah je obecná vlastnost konkrétního objektu nebo subjektu, která se váže k jinému.

To platí samozřejmě i o lidech, kteří jsou vztahovými bytostmi. Vztahům neunikneme. Můžeme se jim vyhýbat nebo je dokonce ignorovat, některé jsou nám nepříjemné, některé nám škodí, jiným nerozumíme a další nás stojí hodně energie a přemáhání. Jsou ovšem také vztahy, které vyhledáváme, jsme za ně rádi a někde v hloubi duše toužíme po tom, aby trvaly co možná nejdéle. V praxi mohou vztahy nabývat nejrůznějších podob a vždy záleží na dalších okolnostech a podmínkách jejich trvání.

CÍL HRY: Cílem hry je uvědomit si (na základě navozené situace) své vlastní postoje, reakce a vztahové vzorce, které v životě používáme. Zamyslet se nad tím, jak fungují ve vztazích a co mi dělá největší problém. V čem jsem naopak ve výhodě, kde mám rezervy nebo co mohu druhým ve vztazích nabídnout.

PROSTOR A ČAS HRY: Celá hra se odehrává ve městě a nejbližším okolí. Začátek je v Arše a konec na chatě v Kateřinicích.

RODINA – TÝM: Každou skupinu tvoří šest osob, které představují jednu rodinu nebo blízké rodinné příslušníky. Svou roli si podle předem daného klíče a podle výsledku testů (vyplněných na začátku hry) každý účastník hry vylosuje. Dostane jméno, věk, postavení v rodině a krátkou charakteristiku své postavy. Zároveň mu bude přidělen úkol, který bude muset uskutečnit. Členové rodiny nejsou žádným viditelným způsobem označeni.

Každý jednotlivý Podle přidělené role a její charakteristiky se musí v průběhu hry řídit a plnit ta zadání, která přísluší jeho roli.

Úkol hráčů

- Přijmout a ztotožnit se s přidělenou rolí
- Splnit zadaný úkol
- Najít členy vlastní rodiny
- Být včas na určeném místě
- Vyřešit společně rodinný problém tak, aby odpovídal přiděleným rolím
- Dopravit se na místo určení
- Setkat se s druhou skupinou hráčů (rodinou) a prezentovat názor rodiny popřípadě jejího člena

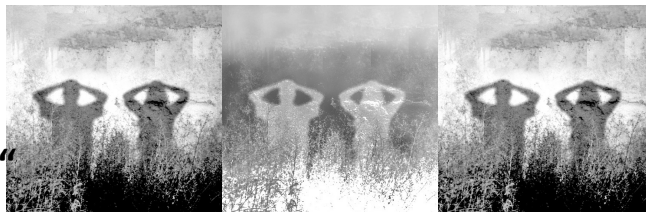
DŮLEŽITÉ INFORMACE

Pokud si ve hře nebudeš umět poradit, nebudeš ve správný čas na daném místě nebo nenajdeš členy své vlastní rodiny, použij toto číslo: (stačí prozvonit)

Nikdo si svou rodinu nevybral. Narodili jsme se do ní a jsme její součástí, ať se nám to líbí nebo ne. Vezmi tuto hru jako obraz obdobné situace a společně s ostatními se pokus hrát svou roli.

Vztahy aneb

„taková
normální
rodina“

ROLE - STRÝC

Jméno: Josef Novotný

Věk: 50 let

Datum narození: 5. 3. 1960

Stav: svobodný

Zaměstnání: nezaměstnaný

Základní informace: Doposud jsi střídavě žil v jedné domácnosti se svou rozvedenou sestrou (38 let), která pracuje jako dělnice, jejími dvěma dětmi - syn (20 let) a dcera (18 let). V třípokojevém bytě s vámi bydlel také tvůj otec (78 let). Jelikož máš dlouhodobý problém s alkoholem a jsi dva roky nezaměstnaný, přebýváš občas na ulici a občas se ocitneš v azylovém domě. Tvoje sestra se ti snaží pomoci, ale má přítele, který ji čas od času přesvědčí, aby tě nepouštěla do bytu. Tehdy musíš žádat o ubytování v azylovém domě, protože vlastní bydlení ani prostředky nemáš. Nikdy jsi nebyl ženatý a momentálně už několik let nemáš žádný vztah.

Tvé úkoly

- **Přijmout a ztotožnit se s přidělenou rolí**
- **Zajít do Azylového domu pro muže bez přístřeší – Elim a zažádat o ubytování.**
- **Po příchodu neteře spolu s ní odejít za ostatními členy rodiny ...**(ostatní děj později)

Úkol č. 1.

17:15 (nejpozději však 17:30) – v tento čas musíš být v Azylovém domě Elim, který se nachází na Horní Jasence (velká budova u hřiště – bývalá škola). Nepůjdeš hlavním vchodem u silnice, ale směrem do dvora, tam je vchod a zvonek. Zazvoníš a počkáš, až ti službu konající pracovník otevře. Představiš se a řekneš, že jsi byl dopoledne telefonicky domluvený, že se máš ubytovat. Pak s tebou pracovník probere a sepíše podrobnosti.

Úkol č. 2.

Vyčkáš příchodu neteře a spolu s ní odejdete směrem do města a na Rybníkách před školou Josefa Sousedíka budete mít přesně v **19:00** sraz s ostatními členy rodiny. Buďte přesní a snažte se přijít včas. Společně odejdete domů, kam to bude, vám řekne matčin přítel.

Vlastnosti tvé role:

Jsi alkoholik, ale nejsi ochoten si to přiznat

Kvůli alkoholu tě už dvakrát vyhodili z práce, neměl jsi nikdy trvalý vztah

Nikdy jsi nebyl na léčení

Tvá role je náročná na představivost a schopnost vžít se do situace člověka, který má za sebou téměř celý život. Budeš muset při žádání o ubytování o sobě (jako Josefu Novotném) uvést některé skutečnosti ze života. Proto se zamysli, dobře si znovu pročti roli a zkus si doplnit a domyslet některé životní situace, postoje a skutečnosti, které by mohly s touto postavou souviset.

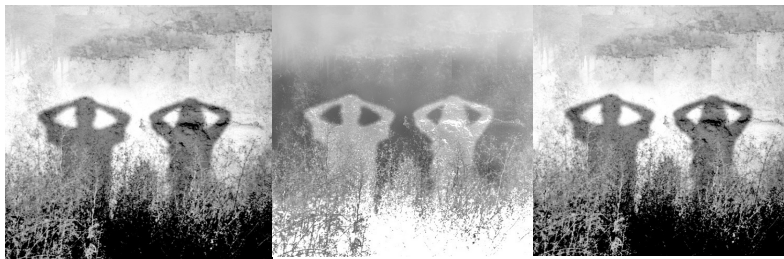
Napiš si zde vše, co by tvá postava měla vědět a není uvedeno ve tvé roli výše. Také zde napiš postoje a stanoviska oné postavy:

Jak dlouho piješ, kolik a jak často? Jestli jsi na ÚP, měl jsi vlastní bydlení? Nemoci, vztahy atp.

Jak bych danou situaci řešil/la:

Vztahy aneb

„taková
normální
rodina“

MATKA

Jméno: Jitka Lindmanová

Věk: 44 let

Datum narození: 10. 1. 1966

Stav: vdaná

Zaměstnání: úřednice na finančním úřadě

Základní informace: Žiješ v jedné domácnosti s manželem Petrem (50 let), dvěma syny – starším Patrikem (22 let) a mladším Filipem (18 let). Oba synové studují, jeden vysokou školu a druhý je v posledním ročníku gymnázia. Bydlíte v domě, který jste momentálně přestavovali, abyste si mohli vzít k sobě manželovu matku (81 let) a jejího nejstaršího syna (63 let), který je nemocný, neoženil se a žije s ní momentálně v domově důchodců. Od mladšího syna ses dozvěděla, že nějakou dobu má údajně vážný vztah, ale nesevěruje se ti, kdo je ono děvče.

Tvé úkoly

- **Přijmout a ztotožnit se s přidělenou rolí**
- **Setkat se s mladším synem a předat mu žádosti k vyplnění**
- **Zajít nakoupit do Hypernovy**
- **Setkat se znovu s mladším synem a poté s dalšími členy rodiny a ... (ostatní děj později)**

Úkol č. 1.

17:40 – na náměstí před knihovnou máš sraz s mladším synem, kterému předáš obálku pro otce a řekneš mu, ať otci vyřídí, že to daňové přiznání má vyplnit co nejdříve. Pak se se synem domluvíš, že tě má vyzvednout v **18:15** u Hypernovy, kde ti pomůže s nákupem.

Úkol č. 2.

Pak odejdeš do Hypernovy, kde nakoupíš tento nákup:

(dopsat).....

A setkáš se zde ve stanovený čas se synem.

Úkol č. 3.

Spolu pak půjdete na autobusové nádraží, kde na zastávce **č. 18** počkáte na staršího syna, babičku a švagra.

Vlastnosti tvé role:

Záleží ti na tom, aby aspoň dcera studovala.

Je toho na tebe hodně a ráda bys bydlela sama s přítelem.

**Nemáš žádné našetřené peníze a nemáš ani možnost nějaký větší obnos dát dohromady. Žiješ hodně skromně a musíš šetřit, kde se dá.
Máš přátele a kamarády mezi lidmi, kteří s tebou chodí do práce**

Tvá role je náročná na představivost a schopnost vžít se do situace člověka, který má závislé dva členy rodiny v jedné domácnosti a na spoustu věcí je sám. Proto se zamysli, dobře si znovu pročti roli a zkus si doplnit a domyslet některé životní situace, postoje a skutečnosti, které by mohly s touto postavou souviset.

Napiš si zde vše, co by tvá postava měla vědět a není uvedeno ve tvé roli výše. Také zde napiš postoje a stanoviska oné postavy:

Jak se cítíš? Jak to zvládáš? Co bys asi chtěla a co nejsi ochotna přijmout?

Jak bych danou situaci řešil/la:

Vztahy aneb

„taková
normální
rodina“

ROLE - STRÝC

Jméno: Karel Lindman

Věk: 63 let

Datum narození: 2. 1. 1947

Základní informace: Žiješ v jedné domácnosti s bratrem Petrem (50 let), jeho manželkou Jitkou (38 let) jeho dvěma syny – starším Patrikem (22 let) a mladším Filipem (18 let). Oba synové studují, jeden vysokou školu a druhý je v posledním ročníku gymnázia. Bydlíte v domě, který jste momentálně přestavovali. Kvůli přestavbě jsi momentálně spolu se svou matkou (81 let) v domově důchodců.

Tvé úkoly

- **Přijmout a ztotožnit se s přidělenou rolí**
- **Odejít s matkou do domova důchodců**
- **Setkat se s Patrikem, který vás oba vyzvedne**
- **Potkat se se švagrovou a jejím mladším synem a společně odejít za tvým bratrem a ... (ostatní děj později)**

Úkol č. 1.

17:20 – odejdeš spolu se svou matkou do města a někde zajdete do lékárny a koupíte Ibalgin. Matka má bolesti a ty jí musíš koupit prášky. Matku vedeš, podpíráš a jsi na ni hodný.

Úkol č. 2.

17:54 – to je čas, kdy musíš být v domově důchodců na Ohradě. Spolu s matkou se tam přihlásíte a ubytujete v pokoji. Po celou dobu se budeš o matku starat, budeš jí k ruce, budeš jí číst, dávat jí pít atp.

Úkol č. 3.

18:15 – si tebe i matku vyzvedne starší synovec Patrik Lindman, který vás odvede na autobusové nádraží. Tam se setkáte s tvojí švagrovou a jejím mladším synem. V 19:00 pak máte všichni sraz na Trávníkách před papírnickým „Olšák“ s tvým starším bratrem.

Vlastnosti tvé role:

Jsi nemocný

Máš rád svoji matku a staráš se o ni, pomáháš jí

Máš rád rodinu svého bratra

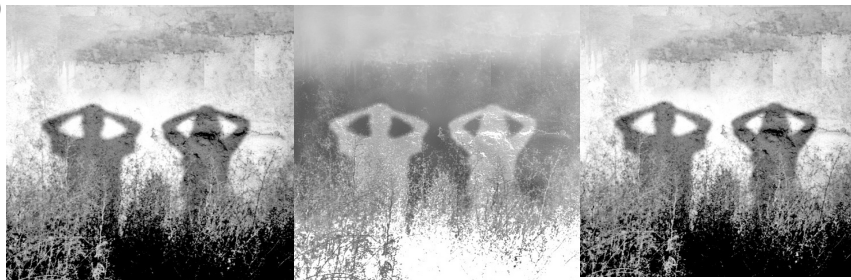
Tvá role není náročná, jen se musíš vžít se do situace postavy, která má za sebou skoro celý život. Proto se zamysli, dobře si znovu pročti roli a zkus si doplnit a domyslet některé životní situace, postoje a skutečnosti, které by mohly s touto postavou souviset.

Napiš si zde vše, co by tvá postava měla vědět a není uvedeno ve tvé roli výše. Také zde napiš postoje a stanoviska oné postavy:

Jaký jsi? Co máš za nemoci? Proč ses neoženil? Chtěl bys bydlet sám? Jaké jsi měl zaměstnání a co jsi vystudoval? Co tě baví.

Vztahy aneb

„taková
normální
rodina“

MATKA

Jméno: Růžena Krátká

Věk: 38 let

Datum narození: 10. 9. 1971

Stav: rozvedená

Zaměstnání: dělnice ve výrobě - Austin Detonator s.r.o.

Základní informace: Žiješ v jedné domácnosti s mladší dcerou (18 let), která studuje poslední rok Gymnázium, starším synem (20 let) nedodělal učňák a je třetím rokem závislý na pervitinu, svým starším bratrem (50 let) a otcem (78 let). Bydlíte ve třípokojovém bytě. Tvůj bratr bydlí střídavě u vás a střídavě je mimo domov, jelikož je alkoholik, není ženatý ani nemá žádný vztah, ty jako jeho sestra se mu snažíš pomoci, ale příliš se to nedaří. Momentálně je bez zaměstnání, abstínuje a bydlí na azylovém domě. Máš druhým rokem přítele, který prozatím u vás nebydlí (není to z prostorových důvodů ani dost dobře možné). Tvá dcera by chtěla studovat a nějakou dobu víš, že chodí se spolužákem, jehož rodina to těžce nese, protože si pro něj představují jinou partnerku z jiné rodiny.

Tvé úkoly

- **Přijmout a ztotožnit se s přidělenou rolí**
- **Zajít pro syna do krizového centra pro drogově závislé**
- **Vyzvednout otce v nemocnici na chirurgii a spolu s nimi se potkat s dalšími členy rodiny a ... (ostatní děj později)**

Úkol č. 1.

17:45 – na tento čas máš domluvenu schůzku s vedoucím střediska pro drogově závislé panem **Jakubem Olšákem**. (Adresa: kontaktní centrum klíč, občanské sdružení Agarta, Ohrada 1879). Nejpozději v tento čas musíš být v centru Klíč, který je se nachází na Ohradě za dlouhým panelovým domem stojícím naproti Lídlu a sousedí s domovem důchodců a mateřskou školou. Zazvoníš a vyčkáš příchodu pracovníka. Představíš se a řekneš, že jdeš kvůli synovi (**Ondřej Krátký**). On si šel domluvit nástup léčby do komunity a ty se jdeš poinformovat o tom, k čemu dospěli. Po schůzce v centru odejdeš spolu se synem pro svého otce.

Úkol č. 2.

Spolu se synem jdete do Vsetínské nemocnice na chirurgické oddělení, které je ve druhém patře. Tam v čekárně chirurgické ambulance vyzvednete přesně v **18:30** tvého otce a odejdete směrem do města a na Rybníkách před školou Josefa Sousedíka budeš mít sraz s ostatními členy rodiny. Buď přesná a snaž se přijít včas. Společně odejdete domů (kam to bude, vám řekne tvůj přítel. Tam se dozvíš víc....

Úkol č. 3.

Spolu se synem a otcem odejdete směrem do města a na Rybníkách před školou Josefa Sousedíka budeš mít přesně v **19:00** sraz s ostatními členy rodiny. Buď přesná a snaž se přijít včas. Společně odejdete domů (kam to bude, vám řekne matčin přítel).

Vlastnosti tvé role:

Záleží ti na tom, aby aspoň dcera studovala.

Je toho na tebe hodně a ráda bys bydlela sama s přítelem.

Nemáš žádné našetřené peníze a nemáš ani možnost nějaký větší obnos dát dohromady. Žiješ hodně skromně a musíš šetřit, kde se dá.

Máš přátele a kamarády mezi lidmi, kteří s tebou chodí do práce

Tvá role je náročná na představivost a schopnost vžít se do situace člověka, který má závislé dva členy rodiny v jedné domácnosti a na spoustu věcí je sám. Proto se zamysli, dobře si znovu pročti roli a zkus si doplnit a domyslet některé životní situace, postoje a skutečnosti, které by mohly s touto postavou souviset.

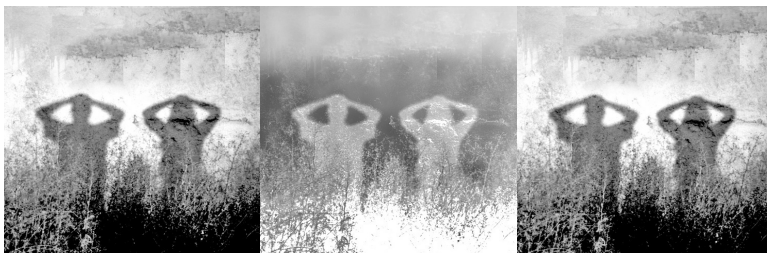
Napiš si zde vše, co by tvá postava měla vědět a není uvedeno ve tvé roli výše. Také zde napiš postoje a stanoviska oné postavy:

Jak se cítíš? Jak to zvládáš? Co bys asi chtěla a co nejsi ochotna přijmout?

Jak bych danou situaci řešil/la za sebe:

Vztahy aneb

„taková
normální
rodina“

ROLE - SYN

Jméno: Ondřej Krátký

Věk: 20 let

Datum narození: 12. 3. 1990

Škola: studuješ a máš nedokončenou střední odbornou školu s maturitou (dodělal jsi tři roky)

Zaměstnání: bez zaměstnání (momentálně jsi vyloučen z ÚP pro špatnou docházku)

Základní informace:

Žiješ v jedné domácnosti s rozvedenou matkou (38 let), která pracuje ve výrobě -Austin Detonator s.r.o., mladší sestrou (18 let), která studuje posledním rokem gympl. Dále se strýcem (starší bratr matky–50 let) a dědečkem (otec matky–78 let). Bydlíte ve třípokojevém bytě. Strýc bydlí střídavě u vás a střídavě je mimo domov, jelikož je alkoholik, není ženatý ani nemá žádný vztah, matka jako jeho sestra se mu snaží pomoci. Momentálně je bez zaměstnání, abstinuje a bydlí na azylovém domě. Matka má druhým rokem přítele, který prozatím u vás nebydlí (není to z prostorových důvodů ani dost dobře možné).

Ty jsi dva roky ze školy, kterou jsi kvůli závislosti nedodělal. Od svých 13ti hulíš trávu a od 16ti bereš pervitin. Nejprve si rok šňupal, ale teď už dva roky bereš do žíly. Tvá obvyklá dávka je 1g 3x do týdne, pokud by byly peníze, tak i vícekrát. Občas kradeš. Okolnosti tě donutily zajít se sebou něco dělat.

Tvé úkoly

- Přijmout a ztotožnit se s přidělenou rolí
- Zajít do krizového centra pro drogově závislé
- Zajít spolu s matkou pro dědu na chirurgii a spolu s nimi se potkat s dalšími členy rodiny a ... (ostatní děj později)

Úkol č. 1.

17:15 – na tento čas máš domluvenu schůzku s vedoucím střediska pro drogově závislé panem **Jakubem Olšákem**. (Adresa: kontaktní centrum klíč, občanské sdružení Agarta, Ohrada 1879). Nejpozději v tento čas musíš být v centru Klíč, který se nachází na Ohradě za dlouhým panelovým domem stojícím naproti Lídlu a sousedí s domovem důchodců a mateřskou školou. U vchodu zazvoníš a vyčkáš příchodu pracovníka. Představiš se a řekneš, že jdeš kvůli své závislosti a že máš domluvenu schůzku.

Úkol č. 2.

Spolu s matkou, která tě vyzvedne v k-centru, jdete do nemocnice na chirurgické oddělení, které je ve druhém patře. Tam v čekárně chirurgické ambulance vyzvednete v **18:30** dědu a odejdete směrem do města. Na Rybníkách před školou Josefa Sousedíka budete mít sraz s ostatními členy rodiny. Společně odejdete domů (kam to bude, vám řekne matčin přítel. Tam se dozvíš víc....

Úkol č. 3.

Společně odejdete směrem do města a na Rybníkách před školou Josefa Sousedíka budeš mít přesně v **19:00** sraz s ostatními členy rodiny. Buď přesný – důležité. Společně odejdete domů (kam to bude, vám řekne matčin přítel.

Vlastnosti tvé role:

Otce jsi nikdy nepoznal a celý život ti svým způsobem chybí

Matčina přítel „nemusíš“, protože ti mluví do života

Domů se chodíš poslední roky jen vyspat a najíst

Tvá role je náročná na představivost a schopnost vžít se do situace člověka, který je několik let závislý. Proto se zamysli, dobře si znovu pročti roli a zkus si doplnit a domyslet některé životní situace, postoje a skutečnosti, které by mohly s touto postavou souviset.

Napiš si zde vše, co by tvá postava měla vědět a není uvedeno ve tvé roli výše. Také zde napiš postoje a stanoviska oné postavy:

Jestli kouříš, hulíš a experimentuješ s jinými drogami? Jak moc kradeš? Byl jsi u varu pervitinu? Proč se chceš léčit – chce to matka, okolí? Co tě donutilo zajít do k-centra? Kde měníš jehly? Bereš jehly po někom? Atd.

Jak bych danou situaci řešil/la za sebe:

Jaké byly tvé první dojmy při čtení role?

.....
.....
.....

Jak se ti dařilo ztotožnit se s rolí a hrát ji?

.....
.....
.....

Měl/la jsi v něčem problém...a v čem?

.....
.....
.....

Zkusil/la jsi občas přemýšlet jako postava?

.....
.....
.....

Jak se ti plnily úkoly?

.....
.....
.....

Uvědomil/la sis něco ve hře? (povědomá situace, postavy.....)

.....
.....
.....

Jak na tebe postava působila?

.....
.....
.....

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Miriam Hurtová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
Kombinovaná forma studia

Název práce: Možnosti využití integrované psychoterapie v sociální práci se skupinou mládeže ohroženou sociálním vyloučením

Vedoucí/oponent* práce: Mgr. Noemi Komrsková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 78

Počet stránek příloh: 24

Počet titulů v seznamu literatury: české tituly 26, zahraniční tituly 5, Internetové zdroje 5

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěla

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části
v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jak jste se seznámila s Integrovanou psychoterapií a v čem vidíte její přednosti pro Vaši cílovou skupinu?

Jak reálná se zdá možnost komunitní práce s cílovou skupinou, která je předmětem výzkumu, má s ní integrovaná psychoterapie F. Knoblocha zkušenosti?

Byla pro Vás Vaše diplomová práce významná ve vztahu k Vaší praxi?

Jaké jsou výhody a nevýhody individuální a skupinové práce s uživatelem?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Diplomová práce dokazuje zkušenost studentky z práce na bakalářské práci. Není problém ve vhodnosti zpracovávaného tématu, název i obsah práce je jasně formulován a práce je logicky dobře rozvržena. Studentka se dobře písemně vyjadřuje, dobře cituje literaturu a pracuje s ní. Tím je dáno, že je zřejmé, kdy se jedná o vlastní úvahu, či citaci. Také spolupráce s vedoucím práce byla kreativní a smysluplná.

Teoretická část je dobrým úvodem k praktické části, která jasně ukazuje velkou zkušenost studentky a její odvahu k posunu dosavadní práce k práci odbornější, systematictější i pro uživatele významnější. Práce dává prostor popisu dosavadní skupinové práce a hledá možnosti využití skupinové dynamiky v integrované psychoterapii i využití technik a teoretického rámce tohoto psychoterapeutického směru. Svou prací studentka jasně naplňuje svůj zvolený studijní obor: je zaměřena na komunikaci a chce aplikovat psychoterapii, se kterou má zkušenost. Popis cílové skupiny, práce s ní i výhled, vyplňuje mezeru v dosavadní sociální práci, která zápasí o respekt k jejím interdisciplinárním principům a paradigmatům – konkrétně k její terapeutické složce.

Práce má jasný význam pro teorii i praxi práce s mládeží, ohroženou sociálním vyloučením a je formálně a vzhledově v pořádku, až na malé překlepy.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace:

Výborně

Datum, podpis:

2. 9. 2013

Kouřilová

mu,

ém
je
a

ost
pro

je

ním

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Miriam Hurtová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Možnosti využití integrované psychoterapie v práci se skupinou mládeže ohroženou sociálním vyloučením

Vedoucí/oponent práce: Mgr. Noemi Komrsková

OPONENT PRÁCE: doc. PETER TAVEL

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 78

Počet stránek příloh: 24

Počet titulů v seznamu literatury: 37

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová příležitost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		X		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			X	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	X			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

X				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	X			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		X		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

		X		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		X		
--	--	---	--	--

Aký konkrétný dopad má Vaša prác pre prax?
Aký ďalší výskum by ste navrhovali v tejto oblasti?

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Práca je cenná tým, že vychádza z praxe autorky.

Při téme rizikového správania mládeže nemožno opomenúť HBSC štúdiu, ktorá je pre rizivé správane detí v ČR reprezentatívna:

http://oushi.upol.cz/soubory/narodni_zprava_zdravi_ziv_styl.pdf.

Niektoré formulácie su zbytočne komplikované: „Pracuje totiž jak s dynamikou skupiny a s problémy autorit jako takových, tak rovněž pomáhá klientovi neutéct z problémů, ale naučit se jim účinně čelit.“ s. 67

Autorka zbytočne uvádza všeobecné definície. Definuje zbytočne sociálnu prácu alebo niektoré všeobecné definície: „Vědecký výzkum je předem plánovaný postup, kterým systematicky popisujeme určitou skutečnost nebo kriticky zkoumáme hypotézu o předpokládaných vztazích mezi empirickými jevy.“ s. 48. alebo „Miroslav Disman, jak uvádí M. Miovský ve své knize říká, že kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality, přičemž Miovský dodává, že cílem je odkrývání významu, který je podložen sdělovanými informacemi.“ s. 49. Popisu samotnej výskumej metódy sa nevenuje dostatočne. s. 49-50.

Formulácie záverov, resp. diskusie sú všeobecné, malí aplikovateľné pre prax.

Príloha č. 1, 2, 3 mohli byť lepšej kvality.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře až dobře

Datum, podpis:

doc. Ing. Mg. PETER TAVEL, Ph.D.

Tavel

* nehodící se, škrtněte